

บทบาทของมัคคุเทศก์กับการมีส่วนร่วมในการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยว
ในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล

**Roles of the Tourist Guide towards Participation on the Environment Preservation
for Tourism in Changwat Trang and Satun**

จันทร์จิรา ศรีทวี

Janjira Sritawee

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

**A Minor Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Master of Public Administration**

Prince of Songkla University

2554

ชื่อสารนิพนธ์   บทบาทของมัคคุเทศก์กับการมีส่วนร่วมในการรักษาสภาพแวดล้อม
ด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล

ผู้เขียน   จันทร์จิรา ศรีทวี

สาขาวิชา   รัฐประศาสนศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

คณะกรรมการสอบ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กมล ส่งวัฒนา)

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กมล ส่งวัฒนา)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุษบง ชัยเจริญวัฒน์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศีลิน กุศลสถานภาพ)

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร. วิชัย กาญจนสุวรรณ)
ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ชื่อสารนิพนธ์ บทบาทของมัคคุเทศก์กับการมีส่วนร่วมในการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยว
ในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล

ผู้เขียน จันทร์จิรา ศรีทวี

สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์

ปีการศึกษา 2553

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของมัคคุเทศก์กับการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยว 2) เพื่อเสนอแนะข้อคิดเห็นและแนวทางที่มัคคุเทศก์มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยว โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ มัคคุเทศก์ที่ปฏิบัติงานอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล จำนวน 270 คน โดยเก็บข้อมูลได้จำนวน 216 คน คิดเป็นร้อยละ 80 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows (Statistical Product and Service Solutions) เพื่อหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มีระดับการศึกษาปริญญาตรี/เทียบเท่า มีรายได้จากการทำหน้าที่มัคคุเทศก์จำนวน 10,000-15,000 บาทต่อเดือน มีระยะเวลาในการประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ 1-5 ปี และส่วนใหญ่มีใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์ประเภทเฉพาะ (ทางทะเลชายฝั่ง) ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักในการประกอบอาชีพ โดยประกอบอาชีพมัคคุเทศก์เป็นอาชีพเสริมและไม่สังกัดสถานประกอบการใด ลักษณะการปฏิบัติงานในปัจจุบันจะเป็นการนำนักท่องเที่ยวชาวไทยเที่ยวในประเทศไทย โดยจะเป็นการนำเที่ยวแบบวันเดียว (One Day Trip)

โดยภาพรวมพบว่าบทบาทของมัคคุเทศก์กับการมีส่วนร่วมในการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าบทบาทของมัคคุเทศก์ในการสร้างจิตสำนึกให้กับนักท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ส่วนบทบาทการร่วมมือกับชุมชนในการบริหารจัดการและดูแลทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง และบทบาทการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการบริหารจัดการและดูแลทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ อยู่ในระดับปานกลาง

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ นั้น ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า มัคคุเทศก์ นักท่องเที่ยว และหน่วยงานภาครัฐ ควรร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว กล่าวคือ มัคคุเทศก์ ควรสร้างจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวควบคู่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งถ่ายทอด และอธิบายให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวได้ทราบถึงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อจะได้ร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ส่วนนักท่องเที่ยว ต้องช่วยกันดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว โดยมีจิตสำนึกและปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่อย่างเคร่งครัด อีกทั้งควรศึกษาและทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อจะได้ไม่เข้าไปซ้ำเติมแหล่งท่องเที่ยวให้เสื่อมโทรมลงไปกว่าที่เป็นอยู่ ในขณะที่หน่วยงานภาครัฐ ในฐานะผู้ที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลการดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ออกระเบียบและกฎหมายที่เคร่งครัด เพื่อควบคุมนักท่องเที่ยวและผู้เดินทางเข้ามาในแหล่งท่องเที่ยว ที่สำคัญ คือ ต้องมีความจริงจังในการทำงาน ทั้งนี้ เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวให้คงอยู่ตลอดไป

Minor Thesis Title Roles of the Tourist Guide towards Participation on the Environment Preservation for Tourism in Changwat Trang and Satun

Author Janjira Sritawee

Major Program Public Administration

Academic Year 2010

ABSTRACT

The objectives of the study were 1) to study the roles of tour guides in the participatory conservation of tourism environments 2) to suggest points of view and guidelines for the tour guides in the participatory conservation of tourism environments. The research populations were 270 tour guides working in Trang and Satun provinces. Data were from 216 tour guides or 80% of the total populations. Questionnaires were used in data collecting. The data were analyzed with basic descriptive statistics and computerized Statistical Product and Service Solutions (SPSS for Windows) to find out frequency, percentile, mean and standard deviation.

The findings revealed that the majority of those who answered the questionnaires were men, age between 31-40 years old, undergraduate or with equal level of education, monthly income from tourism works between 10,000-15,000 baht, times in tourism works 1-5 years. Most of them were authorized as specialized tour guides (Coastal Tourism), with English as the main professional language, tour guide was their sideline work and most of them were free lance, the normal work of today was the leading of internal One Day Trip for Thai tourists.

In general, the roles of tour guides in the participatory conservation of tourism environments in Trang and Satun provinces were at medium. Looking in details, the role of tour guides in cultivating environmental conscience in tourists was at high, for the role of participatory management and conservation of tourism resources with the community was at medium, participatory management and conservation of tourism resources with local governmental sectors was at medium.

For the suggestions: Population opinions indicated that tour guides, tourists and governmental sectors should co-work in solving environmental problems in tourist destination. For instance, tour guides should cultivate environmental conscience in the tourists and sharing information and environmental problems with them for the solutions and prevention of the next problems; tourists should protect the tourist destinations with good conscience and strictly follow the official instructions, they should study and understand the context of the places so as to avoid making more deterioration to the tourist destinations; governmental sectors who were in charge of tourism activities should contribute enough budgets for the development of the tourist destinations along side with strict laws and regulations to control the behavior of the visiting tourists, and most important of all, all sectors must be sincere and serious with the works for the sustainability of the tourism environments.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาเรื่อง บทบาทของมัคคุเทศก์กับการมีส่วนร่วมในการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยว ในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล ครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีเพราะได้รับคำชี้แนะและความกรุณาอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กมล ส่งวัฒนา อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ที่กรุณาให้ความรู้ คำแนะนำ ให้แนวคิดและ แนวทางในการแก้ไขปรับปรุง ตลอดจนให้คำปรึกษาในด้านต่างๆ อันมีประโยชน์แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างมาก และ ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศีลิน กุสสลานุภาพ คณะกรรมการสอบ ที่กรุณาให้คำชี้แนะเพิ่มเติมแก่ผู้วิจัยเกี่ยวกับการศึกษาวิจัยอย่างใกล้ชิดจนเสร็จสมบูรณ์ ขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ทำให้ผู้วิจัยมีพื้นฐานความรู้ในการคิดวิเคราะห์และนำความรู้ที่ได้รับมาใช้ประโยชน์ในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยรู้สึกเป็นพระคุณยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณทุกท่าน เป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ บิดา มารดา และบุคคลในครอบครัว ที่คอยให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจมาโดยตลอด ทำให้ข้าพเจ้าผ่านพ้นปัญหาและอุปสรรคไปได้ด้วยดี ขอขอบคุณเพื่อนๆ นักศึกษารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (MPA'18) ที่คอยให้คำปรึกษาและอยู่เคียงข้างกันเสมอ รวมทั้งขอขอบคุณผู้ประกอบการและมัคคุเทศก์ ในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูลที่ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณทุกท่าน ที่ได้กล่าวถึงซึ่งได้ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจจนทำให้สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า สารนิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจ และขอมอบความดีอันพึงมีแก่ผู้มีพระคุณที่ให้การสนับสนุนทุกท่าน หากสารนิพนธ์ฉบับนี้มีข้อผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยต้องขออภัยและน้อมรับไว้ ณ ที่นี้ด้วย

จันทร์จิรา ศรีทวี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
Abstract	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
รายการตาราง	(10)
บทที่ 1 บทนำ	
ความสำคัญของประเด็นปัญหา	1
ปัญหาการวิจัย	3
วัตถุประสงค์การวิจัย	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
ขอบเขตของการศึกษา	3
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	4
กรอบแนวคิดในการศึกษา	4
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	5
แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการรักษาสิ่งแวดล้อม	14
แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและการมีส่วนร่วม	19
แนวคิดเกี่ยวกับมัคคุเทศก์	30
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	38
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการศึกษา	
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	41
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	42
การเก็บรวบรวมข้อมูล	43
การวิเคราะห์ข้อมูล	43

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	45
ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของมัคคุเทศก์ ต่อการมีส่วนร่วมในการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยว	50
ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาต่างๆและข้อเสนอแนะ	54
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย	59
อภิปรายผล	61
ข้อเสนอแนะ	62
บรรณานุกรม	64
ภาคผนวก	67
แบบสอบถาม	68
ประวัติผู้เขียน	80

รายการตาราง

ตาราง		หน้า
1	จำนวนมัคคุเทศก์ในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล	42
2	จำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา	42
3	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม	45
4	จำนวน และร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	46
5	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับบทบาทของมัคคุเทศก์ในการมีส่วนร่วมต่อการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล โดยภาพรวม	50
6	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับบทบาทของมัคคุเทศก์ในการมีส่วนร่วมต่อการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล ด้านบทบาทในการสร้างจิตสำนึกให้กับนักท่องเที่ยว	51
7	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับบทบาทของมัคคุเทศก์ในการมีส่วนร่วมต่อการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล ด้านบทบาทในการร่วมมือกับชุมชนในการบริหารจัดการและดูแลทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่	52
8	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับบทบาทของมัคคุเทศก์ในการมีส่วนร่วมต่อการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล ด้านบทบาทในการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการบริหารจัดการและดูแลทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่	53
9	แหล่งท่องเที่ยวที่มีความเปราะบางและเสี่ยงต่อการถูกทำลาย	54
10	แหล่งท่องเที่ยวที่สมควรได้รับการฟื้นฟูอย่างเร่งด่วน	55
11	ความคิดเห็นของมัคคุเทศก์เกี่ยวกับสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม	56
12	บทบาทของมัคคุเทศก์ นักท่องเที่ยว และหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว	57

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญของประเด็นปัญหา

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์มาแต่โบราณกาล เพราะมนุษย์มีความอยากรู้อยากเห็นสิ่งแปลกใหม่จึงมีความพึงพอใจที่จะเดินทางท่องเที่ยว ทำให้การท่องเที่ยวมีการพัฒนาเจริญขึ้นเป็นลำดับจนกลายเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งมีความสำคัญและเป็นวาระแห่งชาติ เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจ ในแต่ละปีประเทศไทยจึงมีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540) ในขณะที่เดียวกันการท่องเที่ยวก็มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งด้านบวกและด้านลบ ด้านบวก ได้แก่ การเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจให้ดีขึ้น สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้คน เกิดความสามัคคีในสังคม และความร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว และกระตุ้นให้เกิดการรักษาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น ด้านลบ ได้แก่ ความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงค่านิยมของท้องถิ่น การทำลายสภาพแวดล้อม โบราณสถานและโบราณวัตถุ และความประณีตทางศิลปะเสื่อมลง ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการวางแผนและการควบคุมการท่องเที่ยว ถ้าหากการท่องเที่ยวปราศจากการวางแผน ขาดจิตสำนึกและขาดการควบคุมที่ดี ย่อมจะทำให้สภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวเสื่อมโทรมหรือสูญหายไป ในทางตรงกันข้าม หากการท่องเที่ยวได้รับการวางแผน มีจิตสำนึกและได้รับการควบคุมที่ดี ย่อมช่วยรักษาสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้นได้ เนื่องจากทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว นั่นคือ สิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเกิดการเดินทางท่องเที่ยว ทำให้การท่องเที่ยวกับสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด กล่าวคือ การท่องเที่ยวอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว ถ้าหากการท่องเที่ยวช่วยรักษาสภาพแวดล้อมหรือทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมแก่การท่องเที่ยว ก็จะทำให้การท่องเที่ยวคงอยู่ต่อไปได้ แต่ถ้าหากการท่องเที่ยวทำให้สิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวเสื่อมโทรมหรือสูญหายไป ก็จะไม่มีการท่องเที่ยวมาท่องเที่ยว อันจะส่งผลให้การท่องเที่ยวหมดไปในที่สุด (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2541)

ปัจจุบัน สิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติมีแนวโน้มถูกทำลายเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากจำนวนประชากรมนุษย์เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว มีการประดิษฐ์และพัฒนาเทคโนโลยี มาใช้อำนวยประโยชน์ต่อมนุษย์เพิ่มมากขึ้น ผลจากการทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ส่งผลกระทบต่อมนุษย์หลายประการ เช่น ปัญหาการแปรปรวนของภูมิอากาศโลก การร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติ ภัยพิบัติมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น มลพิษสิ่งแวดล้อมขยายขอบเขตกว้างขวางมากขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การดำรงอยู่และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของมนุษย์ เพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าวทุกคนจึงต้อง

ตระหนักถึงปัญหาร่วมกัน โดยศึกษาถึงลักษณะของปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้น ตลอดจนแสวงหาแนวทางในการป้องกันเพื่อแก้ไขปัญหา

พื้นที่จังหวัดตรังและสตูล ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลฝั่งอันดามันที่มีความสวยงามทางธรรมชาติอีกแห่งหนึ่งของไทย จากการมีเกาะแก่งต่างๆ มากมาย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวปะการังซึ่งเป็นจุดดำน้ำที่มีชื่อเสียงจนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเป็นอย่างมาก ในแต่ละปีจึงมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาดำน้ำดูปะการังจำนวนนับแสนราย จากสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังจังหวัดตรังและสตูลในปี พ.ศ. 2553 พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังจังหวัดตรังมีจำนวนเพิ่มขึ้นกว่า 5% ส่วนจังหวัดสตูลแม้จะมีจำนวนนักท่องเที่ยวลดลงจากปี พ.ศ. 2552 แต่ก็ยังถือว่ายังอยู่ในอัตราสูงทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวโดยรวมของภาคใต้เพิ่มขึ้น (กรมการท่องเที่ยว, 2554) แต่การที่นักท่องเที่ยวมีจำนวนมากขึ้นนั้นกลับเป็นการทำลายสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่จากกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การดำน้ำและการเล่นเรือที่ไปรบกวนแหล่งที่อยู่อาศัยของปะการังจนเกิดความเสื่อมโทรมลงกลายเป็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ปัญหาปะการังฟอกขาว แม้อีกส่วนหนึ่งจะเป็นผลจากอุณหภูมิน้ำทะเลสูงขึ้นเพราะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกจากปรากฏการณ์เอลนีโญ จึงมีการประกาศปิดจุดดำน้ำบางจุดใน 7 อุทยานทางทะเล อาทิเช่น เกาะเชือกในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเจ้าไหม จังหวัดตรัง เกาะบุโหลนไม้ไผ่ ในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา จังหวัดสตูล เกาะตะเกียง เกาะหินงาม เกาะราวี หรือหาดทรายขาว เกาะดง ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะตะรุเตา จังหวัดสตูล เป็นต้น (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, 2554) นอกจากนี้ยังมีปัญหาขยะ ปัญหาการบุกรุกและทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาน้ำเสีย มลภาวะทางเสียง ฯลฯ ซึ่งทำให้แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติได้รับผลกระทบจากความไม่รับผิดชอบในการรักษาสภาพแวดล้อมของนักท่องเที่ยวที่ยังคงมีให้เห็นในปัจจุบัน

จากสภาพปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดกับการดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวอันเนื่องมาจากความไม่รู้ไม่เข้าใจในข้อเท็จจริง ความหมาย ความสำคัญของสิ่งแวดล้อม การขาดจิตสำนึกและบทบาทของการเป็นส่วนหนึ่งในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาว่ามัคคุเทศก์ในพื้นที่ซึ่งถือเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและตระหนักถึงความรับผิดชอบร่วมกันในการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการกระจายข้อมูลไปยังนักท่องเที่ยว การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวและควบคุมพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว มีบทบาทในการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่หรือไม่ อย่างไร และได้นำไปทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวให้ตระหนักถึงการดูแลรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมบ้างหรือไม่ ทั้งนี้ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับสำนักงานทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมััคคุเทศก์ สาขาภาคใต้เขต 1 ในฐานะหน่วยงานหนึ่งที่มีภารกิจหลักในการควบคุม ดูแล ประสานงาน ส่งเสริม

การประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ ให้ร่วมมือกันรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวและนำความรู้ไปเผยแพร่แก่นักท่องเที่ยว เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

2. ปัญหาการวิจัย

1. มัคคุเทศก์ในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูลมีบทบาทในการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวหรือไม่ อย่างไร

2. มัคคุเทศก์ในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูลมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวหรือไม่ อย่างไร

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของมัคคุเทศก์กับการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล

2. เพื่อเสนอแนะข้อคิดเห็นและแนวทางที่มัคคุเทศก์มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

บทบาทการมีส่วนร่วม หมายถึง การแสดงออกถึงการมีส่วนร่วม มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนรับผิดชอบต่อการสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยว การร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานภาครัฐในการบริหารจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล

มัคคุเทศก์ หมายถึง ผู้ให้บริการเป็นปกติธุระในการนำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ โดยให้บริการเกี่ยวกับคำแนะนำและความรู้ด้านต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว

สภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยว หมายถึง ทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยว ทั้งสิ่งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต

5. ขอบเขตของการศึกษา

1. ด้านพื้นที่และประชากร ใช้การสุ่มตัวอย่างจากมัคคุเทศก์ที่ปฏิบัติงานอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล

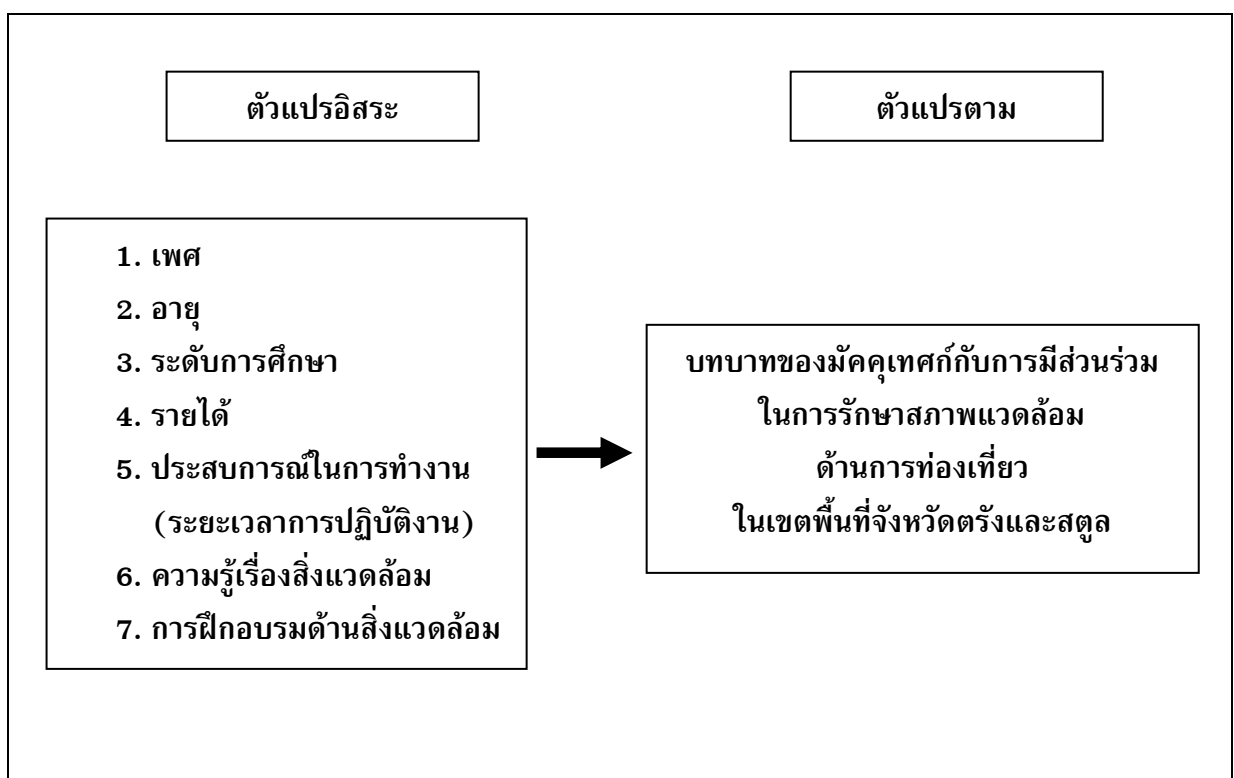
2. ด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาบทบาทของมัคคุเทศก์ในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูลว่ามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวหรือไม่ อย่างไร

3. ด้านระยะเวลา เก็บข้อมูลระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม พ.ศ. 2554

6. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. ได้ทราบบทบาทของมัคคุเทศก์กับการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล
2. ได้ทราบข้อคิดเห็นและแนวทางที่มัคคุเทศก์มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล

7. กรอบแนวคิดในการศึกษา

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง บทบาทของมัคคุเทศก์กับการมีส่วนร่วมในการรักษา สภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวของในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษา เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
2. แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการรักษาสภาพแวดล้อม
3. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและการมีส่วนร่วม
4. แนวคิดเกี่ยวกับมัคคุเทศก์
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดในการศึกษา

1. แนวคิด เกี่ยวกั บการท่องเที่ยว

1.1 ความส าคัญของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมธรรมชาติของมนุษย์ที่มีพัฒนาการมาเป็นลำดับ ยิ่งมีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่โดยเฉพาะการคมนาคมขนส่งก็ยิ่งทำให้การเดินทางท่องเที่ยวขยายวงกว้างขวาง ออกไปโดยมีวัตถุประสงค์ต่างๆไม่ว่าเพื่อธุรกิจ เพื่อนันทนาการ และเพื่อศึกษาหาความรู้ในสิ่งที่ไม่เคยรู้เคยเห็น การท่องเที่ยวที่ประกอบไปด้วยธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่ ธุรกิจการขนส่ง ธุรกิจด้านที่พักและอาหาร ธุรกิจการนำเที่ยว และธุรกิจการค้าของที่ระลึก ธุรกิจเหล่านี้จะขายบริการให้แก่นักท่องเที่ยวโดยตรง และยังมีธุรกิจอื่นที่เกี่ยวข้องทางอ้อม เช่น การผลิตสินค้าเกษตรกรรม การผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นต้น การซื้อบริการของนักท่องเที่ยว ชาวต่างชาติถือได้ว่าเป็นการส่งออก เพราะเป็นการซื้อด้วยเงินตราต่างประเทศ การผลิตสินค้า คือบริการต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวซื้อก็ต้องมีการลงทุน ซึ่งผลประโยชน์จะตกอยู่ในประเทศและ จะช่วยให้เกิดงาน เกิดอาชีพอีกหลายแขนง รายได้ของการท่องเที่ยวจะกระจายออกไปสู่หลายอาชีพ และหลายท้องถิ่น โดยเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวซึ่งรายได้จากการท่องเที่ยวทำให้เกิดการหมุนเวียน ทางเศรษฐกิจ ในด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณีนั้น เมื่อมีการท่องเที่ยวเป็นสื่อนำไปสู่การเผยแพร่ และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เจ้าของท้องถิ่นก็จะตระหนักถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมของคนในแง่ ของการเป็นทรัพยากรท้องถิ่นที่ควรได้รับการอนุรักษ์

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยว ไว้

3 ด้าน คือ

1. ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจของประเทศ สำคัญในด้านต่าง ๆ มีดังนี้

(1) การท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้ในรูปของเงินตราต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา การท่องเที่ยวทำรายได้มากเป็นอันดับ 1 เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้จากสินค้าออกอื่น

(2) รายได้จากการท่องเที่ยวจะมีผลทวีคูณในการสร้างรายได้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ซึ่งจะส่งผลผลิตส่วนรวมของประเทศมีค่าทวีกว่า 2 เท่าตัว

(3) ก่อให้เกิดการหมุนเวียนและการกระจายรายได้ไปสู่ภูมิภาค สืบเนื่องมาจากการเดินทางท่องเที่ยวเข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยวในชนบททำให้เกิดการพัฒนาความเจริญก็จะไปถึงภูมิภาคนั้น ๆ ทั้งโรงแรม ภัตตาคาร ร้านค้า สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เมื่อมีการลงทุน ทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ นับเป็นการสร้างรายได้สู่ประชาชนอย่างแท้จริง

(4) มีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิต และนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์โดยการผลิตสินค้าพื้นเมืองและสินค้าของที่ระลึก ตลอดจนการบริการในท้องถิ่น

(5) เป็นอุตสาหกรรมที่ไม่สิ้นเปลืองวัตถุดิบ สามารถขายผลผลิตได้ตลอดเวลาตามความเหมาะสมและความสามารถของผู้ขาย

(6) ช่วยกระตุ้นให้เกิดการผลิตเป็นวงจรหมุนเวียนภายในประเทศ เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นการลดการว่างงานทำให้ประชากรมีรายได้เพิ่มขึ้น ส่งผลให้รัฐบาลมีรายได้ในรูปของภาษีอากรในด้านต่าง ๆ

2. ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อสังคม สำคัญในด้านต่าง ๆ มีดังนี้

(1) การท่องเที่ยวมีส่วนในการส่งเสริมความสัมพันธ์ของมนุษยชาติ ก่อให้เกิดสันติภาพ ความเป็นมิตรไมตรี และความเข้าใจอันดีระหว่างเจ้าบ้านและผู้มาเยือน

(2) การท่องเที่ยวมีบทบาทในการพัฒนาความเจริญทางสังคมในท้องถิ่น ทำให้มีการก่อสร้างสิ่งใหม่ มีการลงทุนด้านการผลิต เพื่อรองรับการบริการแก่นักท่องเที่ยวทำให้ประชาชนมีรายได้จากการมีงานทำ จึงทำให้อยู่ดีกินดีมีความสุขโดยทั่วกัน

(3) การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ ความสำนึกและความตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนการรักษาเอกลักษณ์ของชาติ ก่อให้เกิดความรู้สึกรักหวงแหนและรักผืนดินที่อยู่อาศัยของตน

(4) การท่องเที่ยวช่วยขจัดปัญหาความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท ขจัดปัญหาการล้นไหลและเคลื่อนย้ายเข้ามาหางานทำหรือเสี่ยงโชคในเมืองหลวง

(5) การท่องเที่ยวช่วยให้ประชาชนในชนบทรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ รู้จักใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นมาผลิตและประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ในรูปแบบของสินค้าพื้นเมือง และของที่ระลึก เป็นการหารายได้อีกทางหนึ่ง

3. ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อการเมือง

สาระสำคัญในด้านต่าง ๆ มีดังนี้

(1) การเดินทางท่องเที่ยวก่อให้เกิดความรู้สึกถึงความมั่นคง ปลอดภัย เพราะนักท่องเที่ยวจะเลือกเดินทางไปท่องเที่ยวในที่มีความปลอดภัยเพียงพอ

(2) การท่องเที่ยวเป็นวิถีทางที่มนุษย์ต่างสังคมจะได้พบปะ รู้จักและทำความเข้าใจ มีการพึ่งพาอาศัยกัน เป็นการสร้างความรักสามัคคี สมานฉันท์ของคนในชาติ ในทำนองเดียวกัน การเดินทางท่องเที่ยวระหว่างประเทศทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เสริมสร้างความเข้าใจอันดีที่จะนำไปสู่ความเป็นเพื่อนร่วมโลกที่จะช่วยสร้างสรรค์สัมพันธไมตรี และความสงบสันติสุขให้เกิดขึ้น

จะเห็นได้ว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของนานาประเทศทั่วโลก หากมีการส่งเสริมและการจัดการไปในทางที่ถูกต้อง การท่องเที่ยวก็จะมีศักยภาพก่อประโยชน์ให้แก่ทุกฝ่ายได้มากขึ้น

1.2 ผลกระทบของการท่องเที่ยว

แม้ว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะก่อประโยชน์อย่างมากมาย แต่ก็ยังมีข้อสงสัยหรือผลกระทบทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ที่ควรพิจารณา ดังนี้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540)

(1) ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

- การเปลี่ยนแปลงอาชีพจากเกษตรกรรมมาทำงานด้านการท่องเที่ยว ทำให้เกิดปัญหาผลิตผลการเกษตรลดลง ในขณะที่ความต้องการเพิ่มขึ้น เพราะการมีนักท่องเที่ยวมาร่วมกินร่วมใช้ ราคาสินค้าที่จำเป็นในชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้น เป็นผลให้ค่าครองชีพสูงขึ้น
- ลักษณะความเป็นฤดูกาลของการท่องเที่ยว อาจทำให้เกิดปัญหาการว่างงานและความไม่คุ้มค่าในการลงทุน

(2) ผลกระทบทางสังคม

- ความรู้สึกที่ว่านักท่องเที่ยวมีอภิสิทธิ์ ก่อให้เกิดความรู้สึกต่อต้านที่เป็นต้นเหตุของการเปลี่ยนแปลงอุปนิสัยที่เคยโอบอ้อมอารี ความเป็นมิตรไมตรีต่อนักท่องเที่ยว
- เกิดปัญหาอาชญากรรมเนื่องจากค่าครองชีพที่สูงขึ้น
- นักท่องเที่ยวบางกลุ่มมีส่วนในการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นปัญหาสังคม เช่น การบริการทางเพศ การเสพยาเสพติด ฯลฯ

(3) ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม

แหล่งท่องเที่ยวเกือบทุกประเภท โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพของ

พื้นที่ รวมทั้งระบบนิเวศ ซึ่งเป็นระบบที่ต้องรักษาไว้ให้ยั่งยืนนาน การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยวอาจก่อให้เกิดการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ซึ่งสามารถกล่าวในแต่ละด้าน ดังนี้

- การบุกรุกพื้นที่อนุรักษ์/พื้นที่สาธารณะ จากการที่นักท่องเที่ยวที่นิยมท่องเที่ยวธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น ทำให้ที่พักแรมประเภทรีสอร์ตและบังกะโลเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งที่พักแรมประเภทรีสอร์ตและบังกะโลบางแห่งได้มีการบุกรุกพื้นที่เขตสงวนและเขตอนุรักษ์ รวมไปถึงพื้นที่สาธารณะต่าง ๆ ร้านอาหาร มีการบุกรุกทำลายหรือนำพื้นที่มาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยว
- น้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภค จากการขยายตัวของการท่องเที่ยวในบางพื้นที่ก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำดื่ม/น้ำใช้อย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ที่อัตราการขาดแคลนน้ำสูง สภาวะการขาดแคลนน้ำทำให้มีการใช้น้ำบาดาลเกินอัตราทดแทนเป็นสาเหตุสำคัญ ที่ก่อให้เกิดการแทรกดันของน้ำทะเลเข้าสู่แผ่นดิน (Salt Intrusion)
- น้ำทิ้ง น้ำทิ้งจากการท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาจากสถานที่พักแรม รองลงมาเป็นร้านอาหาร และสถานบริการที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ตามแหล่งท่องเที่ยวชายทะเลเกือบทั้งหมดล้วนมีระบบบำบัดน้ำทิ้งที่ไม่ได้มาตรฐาน
- ชยะมูลฝอย แหล่งท่องเที่ยวแทบทุกแห่งจะมีปัญหาเรื่องชยะมูลฝอยมากน้อยแตกต่างกันออกไป ทั้งจากการกำจัดที่ไม่ถูกวิธี พฤติกรรมการบริโภคของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ รวมทั้งจากกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น การล่องแพ เป็นต้น
- มลภาวะทางเสียง มลภาวะทางเสียงซึ่งส่งผลกระทบต่อการพักผ่อนของนักท่องเที่ยวตามชายหาด มาจากยานพาหนะต่างๆ จากเครื่องกำเนิดไฟฟ้า เครื่องดนตรีจากสถานบริการบางแห่ง และจากเรือโดยสารทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็ก จากกีฬาทางน้ำ เช่น เรือยนต์ สกู๊ตเตอร์น้ำ
- ความหลากหลายทางชีวภาพ ป่าไม้และสัตว์ป่า กิจกรรมต่างๆ จากนักท่องเที่ยว รวมไปถึงสิ่งก่อสร้างต่างๆ การรบกวนและการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ล้วนส่งผลต่อพืชและสัตว์ที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น เช่น พื้นที่วางไข่ พื้นที่เพาะฟักตัวอ่อน พื้นที่หาอาหาร พื้นที่อยู่อาศัย ผลกระทบจากการเยี่ยมชมของนักท่องเที่ยวในพื้นที่อนุรักษ์ หากมีปริมาณมากเกินไป จะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม เช่น เกิดการพังทลายของหน้าดินจากการเดินป่า

- แนวปะการัง สาเหตุสำคัญของการที่ปะการังถูกทำลายและมีการเปลี่ยนแปลงไป ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะเกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวที่ขาดจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ เช่น การทิ้งสมอเรือในบริเวณแนวปะการัง การทิ้งขยะมูลฝอยลงทะเล และการปล่อยน้ำเสียก็มีส่วนทำให้คุณภาพน้ำเปลี่ยนแปลงไป ไม่เหมาะแก่การเจริญของปะการัง

(4) ผลกระทบทางวัฒนธรรม

ประเพณีบางอย่างสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้ แต่ถูกบิดเบือนวัตถุประสงค์ไปในเชิงธุรกิจมากขึ้น บางแหล่งกลายเป็นแหล่งการพนันที่สำคัญ เช่น ประเพณีชนควาย สถานที่สำคัญทางศาสนาหลายแห่งได้ถูกจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการขายสินค้า อาหารและการเยี่ยมชมของนักท่องเที่ยวอาจก่อให้เกิดความพลุกพล่าน วัฒนธรรมบางส่วนได้ถูกทำลาย จากการที่ชาวบ้านเสนอกิจกรรมทางวัฒนธรรมเพื่อแลกเปลี่ยนเป็นเงิน (ปุสตี อาคมานนท์ มอนซอนและคณะ, 2535)

- การนำวัฒนธรรมมาเป็นการค้า เช่น การดัดแปลงงานประเพณีให้เป็นงานบันเทิงทางการท่องเที่ยว อาจทำให้อุตสาหกรรมสูญเสียความภูมิใจในคุณค่าทางวัฒนธรรมของชาติ
- เกิดการลอกเลียนแบบ หรือผลิตศิลปะวัตถุโดยขาดคุณค่าทางศิลปะ และความประณีตบรรจง
- วัฒนธรรมการแต่งกายและค่านิยมของท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการเลียนแบบพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ทำให้อุตสาหกรรมเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม (2538) กล่าวว่า การท่องเที่ยวมีผลทั้งด้านบวกและลบต่อเศรษฐกิจท้องถิ่น แต่การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวไปถึงภาคชนบทน้อยมาก เนื่องจากขาดกลไกการกระจายรายได้ที่ยุติธรรม ส่วนมากกระจุกตัวอยู่ในธุรกิจขนาดใหญ่ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าคนในชนบทไม่มีบทบาทในการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยว

ในด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ชวัญสรวง อติโพธิ (2530) ได้เสนอความเห็นว่าการท่องเที่ยวมีผลกระทบทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ศิลปวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่ใดที่การท่องเที่ยวเข้าถึงจะทำให้ความบริสุทธิ์ของธรรมชาติหมดไป เกิดความเสื่อมโทรม เพราะแหล่งท่องเที่ยวไม่มีขีดความสามารถที่จะรองรับได้ นอกจากนี้ ยังทำให้มีความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ผู้คนเสียนิสัย อาชญากรรม ค่าครองชีพสูงขึ้น และรัฐบาลยังไม่มีบทลงโทษผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวที่ทำผิดกฎหมายอย่างจริงจัง

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2530) ได้เสนอความคิดเห็นเรื่อง “Mass Tourism” ที่มีผลต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น จะกลายเป็นสินค้ามากขึ้นด้วยความต้องการของนักท่องเที่ยว ศิลปะและงานฝีมือท้องถิ่นเป็นเพียงของที่ระลึกของนักท่องเที่ยว แต่ไม่ได้สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนพื้นเมืองคือ สิ่งเหล่านี้ไม่ได้ใช้ชีวิตประจำวันเป็นการผลิตหรือหัตถกรรมที่เป็นแบบฟุ้งพา คือ ต้องอาศัยวัตถุดิบจากต่างประเทศ

มนัส สุวรรณ (2537) และสันทัต เสริมศรีและคณะ (2539) ได้กล่าวถึงแนวคิดเรื่องการศึกษาผลกระทบทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของการท่องเที่ยวว่า การที่ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว ได้เห็นหรือได้ติดต่อกับนักท่องเที่ยวจากภายนอกก่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายรูปแบบ เช่น ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นคนท้องถิ่นอาจมีปฏิกริยาต่อต้านนักท่องเที่ยวทั้งทางบวกและทางลบ โดยสรุปแล้ว การได้เห็นหรือการติดต่อกับนักท่องเที่ยว อาจก่อให้เกิดผลกระทบที่ชัดเจน เช่น การแต่งกายของนักท่องเที่ยว ที่อาจเป็นตัวอย่างแก่ประชาชนท้องถิ่น การกินอาหาร หรือรูปแบบและวิธีการรับประทานอาหาร ความคิดเห็นต่อสิ่งทันสมัยและเครื่องอำนวยความสะดวก ก็สามารถทำให้ประชาชนท้องถิ่นเอาเป็นแบบอย่างได้ นอกจากนี้ ผลของการได้เห็นนักท่องเที่ยว นำสิ่งต่างๆ เข้ามา ยังสร้างความต้องการทางสังคมแบบต่างๆ ให้กับประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวเช่นกัน การพบปะหรือการติดต่อกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับประชาชนท้องถิ่น จะดำเนินในหลายรูปแบบและก่อให้เกิดผลกระทบที่ต่างกัน สืบเนื่องจากรูปแบบของนักท่องเที่ยวซึ่งมีความหลากหลายประเภทและมีความแตกต่างกันทั้งในด้านความต้องการและจุดประสงค์ของการเดินทางมาท่องเที่ยว

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับ การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism Development)

ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) ว่าหมายถึงการท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มเล็กที่มีการจัดการอย่างดีเยี่ยม เพราะสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อม คลาย และธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพให้ได้ผลกำไรอย่างเป็นธรรม โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมเยือนสม่ำเสมออย่างเพียงพอ แต่มีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมที่น้อยอย่างยั่งยืนยาว

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยว การจัดบริการอื่น ๆ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540) (อ้างในภราเดช พย์วิเชียร, 2543:5) ได้กล่าวถึงหลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มี 10 ประการ คือ

1. Using Resource Sustainable

การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นแนวทางการทำธุรกิจในระยะยาว

2. Reducing Over-consumption and Waste

การลดการบริโภคที่มากเกินไป และการลดของเสียจะช่วยค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว และเป็นการเพิ่มคุณภาพการท่องเที่ยว

3. Maintaining Diversity

การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

4. Integrating Tourism into Planning

การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่นและการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว

5. Supporting Local Economy

การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาด้านราคา และคุณค่าของสิ่งแวดล้อมไว้ ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการประหยัด แต่ยังป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลายอีกด้วย

6. Involving Local Communities

การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของท้องถิ่นในสาขาการท่องเที่ยว ไม่เพียงแต่สร้างผลตอบแทนแก่ประชากรและสิ่งแวดล้อมโดยรวม แต่ยังช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวอีกด้วย

7. Consulting Stakeholders and the Public

การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้อง มีความจำเป็นในการที่จะร่วมงานไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งร่วมแก้ปัญหาและลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน

8. Training Staff

การฝึกอบรมบุคลากร โดยสอดแทรกแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อบุคลากรท้องถิ่นทุกระดับ จะช่วยยกระดับการบริการการท่องเที่ยว

9. Marketing Tourism Responsible

การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูล จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวและจะช่วยยกระดับความพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย

10. Undertaking Research

การวิจัยและการติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหาและเพิ่มผลประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวและนักลงทุน

อนรรักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2539) (อ้างใน อิศยา อุติผล, 2542:22) กล่าวถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า เป็นแนวคิดและแนวทางในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนและชุมชนให้ดีขึ้น โดยไม่เอนเอียงไปทางด้านวัตถุนิยมจนลืมพิจารณาและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ แต่ให้ผสมผสานกลมกลืนไปกับการพัฒนาบำรุงรักษาสภาพแวดล้อมทั้งธรรมชาติและสังคม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2539:12-13) กล่าวว่า เป้าหมายที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้น คือ ความพยายามที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งจะพิจารณาได้จากองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. ต้องดำเนินการในเรื่องขอบเขตความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน วัฒนธรรมนิยมประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ที่มีต่อขบวนการด้านการท่องเที่ยว

2. ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน วัฒนธรรมนิยมประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ที่มีต่อขบวนการด้านการท่องเที่ยว

3. ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

4. ต้องชี้แนะตามความปรารถนาของชุมชนท้องถิ่น และชุมชนในชนบทท่องเที่ยว

จากรายงานสรุปภาพรวมการท่องเที่ยวประเทศไทยและกรณีศึกษาโครงการรักษาเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว (สืบค้นจาก <http://www.ismed.or.th>, 5 กุมภาพันธ์ 2554) กล่าวว่า

หลัก การของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนประกอบด้วย

1. การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและเป็นแนวทางการทำธุรกิจในระยะยาว

2. การลดการบริโภคที่มากเกินไปและลดปริมาณของเสีย เพื่อหลีกเลี่ยงค่าใช้จ่ายในการทำบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว และเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยวด้วย

3. การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

4. การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว

5. การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาด้านราคา และคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ซึ่งไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการประหยัด แต่ยังป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้เกิดการทำลาย

6. การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของท้องถิ่นในสาขาการท่องเที่ยว ไม่เพียงแต่จะสร้างผลตอบแทนแก่ประชากรและสิ่งแวดล้อมโดยรวม แต่ยังช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวด้วย

7. การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ ระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีความจำเป็นในการที่จะร่วมงานไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งร่วมแก้ปัญหาและลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน

8. การฝึกอบรมบุคลากร โดยสอดแทรกความคิดและวิถีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อบุคลากร ในท้องถิ่นทุกระดับ จะช่วยยกระดับของการบริการการท่องเที่ยว

9. การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างครบครัน จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว และจะช่วยยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

10. การวิจัยและติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหาและเพิ่มผลประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และนักลงทุน

ลั กษณะของการท่องเที่ยวแบบยั ่งยืน

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ (อุซาวตี พูลพิพัฒน์ผล, 2545)

1. เป็นการท่องเที่ยวที่มีความต่อเนื่อง (Continuity) หมายถึง ความต่อเนื่องของทรัพยากรธรรมชาติ และความต่อเนื่องของวัฒนธรรมซึ่งจัดเป็นทรัพยากรหลักในการท่องเที่ยว และสามารถมอบประสบการณ์นันทนาการที่ดีให้นักท่องเที่ยว

2. เป็นการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ (Quality) หมายถึง การเน้นคุณภาพของสามส่วนหลัก คือ คุณภาพของสิ่งแวดล้อม คุณภาพของประสบการณ์ นันทนาการที่นักท่องเที่ยวได้รับ และคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีความสมดุล (Balance) หมายถึง ความสมดุลระหว่างความต้องการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ความต้องการของชุมชนท้องถิ่นและขีดความสามารถของทรัพยากร

กล่าวโดยสรุป คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่น ในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่างๆ ของอนุชนรุ่นหลังด้วย การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะเดียวกันก็สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศเอาไว้ได้ด้วย ความสำคัญของเรื่องหนึ่งในเป้าหมายหลักของการพัฒนาและการจัดการสิ่งแวดล้อม คือ ความยั่งยืนยาวนาน (Sustainability) โดยการพัฒนาแบบยั่งยืนนั้นจะอยู่ภายใต้ การนำเอาทรัพยากรทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ มนุษย์ การเงิน และกายภาพ มาจัดการเพื่อก่อให้เกิด ความมั่งคั่ง ความกินดีอยู่ดี และความสุขสมบูรณ์ที่เพิ่มขึ้น การพัฒนาแบบยั่งยืนจึงขึ้นอยู่กับการจัดการทางสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องและเหมาะสม หรือการพัฒนาที่อยู่ภายใต้ขีดจำกัดทางนิเวศซึ่งครอบคลุมถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วย

2. แนวคิดเกี่ยวกับ สิ่งแวดล้อมและการรักษาสภาพแวดล้อม

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับ สิ่งแวดล้อม (Environment)

ความหมายของสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้นอยู่รอบๆ ตัวเราทั้งที่มี ลักษณะกายภาพที่เห็นได้และไม่สามารถเห็นได้

สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม สิ่งที่ได้เห็นได้ด้วยตาตา สิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ จากคำจำกัดความดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อม คือ สิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบๆ ตัวเรา

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ให้คำนิยามสิ่งแวดล้อมว่า คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวเรา ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมที่มีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกัน เป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งมีส่วนเสริมสร้างหรือทำลายอีกส่วนหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งแวดล้อมจึงเป็นวงจรและวัฏจักรที่เกี่ยวข้องกันไปทั้งระบบ

สิ่งแวดล้อมแบ่งออกเป็นส่วนกว้างๆ ได้ 2 ส่วน ดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ภูเขา ป่าไม้ ดิน น้ำ อากาศ ฯลฯ
2. สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ชุมชน สิ่งก่อสร้าง โบราณสถาน โบราณวัตถุ

ศิลปกรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ฯลฯ

มนุษย์ย่อมเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยที่สิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนดแบบแผนชีวิตความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ แต่ขณะเดียวกันมนุษย์ก็เป็นตัวการสำคัญที่ทำให้สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาเหตุจากการเพิ่มจำนวนประชากรอย่างรวดเร็ว ทำให้มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างมากมีความต้องการใช้ทรัพยากรเพิ่มอย่างรวดเร็วตามไปด้วย ประกอบกับปัจจุบัน ได้มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในกระบวนการผลิตและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้ทรัพยากรสิ้นเปลืองอย่างรวดเร็วและยังส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดปัญหามลพิษ (Pollution) ในสิ่งแวดล้อม

ประเภทของสิ่งแวดล้อม

จากความหมายของสิ่งแวดล้อมดังกล่าวสามารถแบ่งสิ่งแวดล้อมได้เป็น 2 ประเภท คือ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (Natural Environment) และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-Made Environment)

1. สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (Natural Environment)

แบ่งออกเป็น 2 ประเภทย่อย คือ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (หรือสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต) และสิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต

1.1 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) หรือสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต (Abiotic Environment) แบ่งได้ดังนี้

- บรรยากาศ (Atmosphere) หมายถึง อากาศที่ห่อหุ้มโลก ประกอบด้วย ก๊าซชนิดต่างๆ เช่น โอโซน ไนโตรเจน ออกซิเจน อาร์กอน คาร์บอนไดออกไซด์ ฝุ่นละออง และไอน้ำ

- อุทกภาค (Hydrosphere) หมายถึง ส่วนที่เป็นน้ำทั้งหมดของพื้นผิวโลก ได้แก่ มหาสมุทร ทะเล แม่น้ำ ฯลฯ

- ธรณีภาค หรือ เปลือกโลก (Lithosphere) หมายถึง ส่วนของโลกที่เป็นของแข็งที่ห่อหุ้มอยู่รอบนอกสุดของโลกประกอบด้วยหินและดิน

1.2 สิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต (Biotic Environment) ได้แก่ พืช สัตว์ และมนุษย์

2. สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-Made Environment) แบ่งได้ 2 ประเภท ดังนี้

2.1 สิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม (Concrete Environment) ได้แก่ บ้านเรือน ถนน สนามบิน เขื่อน โรงงาน วัด

2.2 สิ่งแวดล้อมที่เป็นนามธรรม (Abstract Environment) ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา กฎหมายระบบเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง เป็นต้น

นาถ ตันทวิรุณห์ และพูนทรัพย์ สมุทรสาคร (2528:1) ให้ความหมายไว้ว่า ถ้าตัวเราเป็นจุดศูนย์กลาง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวเรา ก็คือ สิ่งแวดล้อม ซึ่งมีทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต แบ่งออกเป็น 2 พวกใหญ่ๆ คือ

1. สิ่งแวดล้อมในด้านรูปธรรม (Concrete Environment) ได้แก่

1.1 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง สิ่งที่ไม่มีชีวิต รวมถึงสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ

1.2 สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ หมายถึง สิ่งมีชีวิต ได้แก่ มนุษย์ สัตว์ พืช จุลชีวิน เป็นต้น

2. สิ่งแวดล้อมในด้านนามธรรม (Abstract Environment) ได้แก่ ระบบสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ในส่วนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ประเวศ วะสี (2536:144-145) กล่าวว่า มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมต่างก็มีปฏิสัมพันธ์กัน สิ่งแวดล้อมมีผลกระทบต่อสุขภาพและความอยู่รอดของมนุษย์ สิ่งแวดล้อมเป็นระบบค้ำจุนชีวิตมนุษย์ ถ้าสิ่งแวดล้อมไม่ดี ไม่มีความยั่งยืน สุขภาพของมนุษย์ก็จะเป็นที่ยั่งยืนด้วย ทั้งนี้ เพราะเหตุผลที่ว่าสุขภาพของมนุษย์และสุขภาพของสิ่งแวดล้อมต่างก็มีความเกี่ยวเนื่องและสัมพันธ์กัน ส่วนมนัส สุวรรณ (2532:3) กล่าวว่าความสัมพันธ์กับธรรมชาติมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในระยะแรกเป็นความสัมพันธ์ที่อยู่ร่วมกันและสนับสนุนกันและกัน ต่อมามนุษย์มีจำนวนมากขึ้น และพยายามที่จะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในธรรมชาติโดยใช้เทคนิคและวิธีการที่ไม่มีประสิทธิภาพทำให้

เกิดมลภาวะหรือมลพิษ ซึ่งเป็นการทำลายสภาพแวดล้อมและนำไปสู่ปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้น

ความสำคัญขงสิ่งแวดล้อม

ไม่ว่าสิ่งแวดล้อมนั้นจะมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต ก็ล้วนก่อให้เกิดประโยชน์และโทษต่อสิ่งมีชีวิตได้ทั้งสิ้น

1. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต มีความสำคัญต่อสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้น เช่น น้ำใช้เพื่อการบริโภคและเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ อากาศใช้เพื่อการหายใจของมนุษย์และสัตว์ ดินเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตบนบก แสงแดดให้ความร้อนและช่วยในการสังเคราะห์แสง ของพืช

2. สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ จะช่วยปรับให้สิ่งมีชีวิตอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของมันได้ เช่น ช่วยให้ปลาอาศัยอยู่ในน้ำที่ลึกมาก ๆ ได้ช่วยให้ต้นกระบองเพชรดำรงชีวิตอยู่ในทะเลทรายได้

3. สิ่งมีชีวิตจะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อม เช่น มีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่

4. สิ่งแวดล้อมจะเปลี่ยนแปลงไปตามการกระทำของสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้น เช่น เมื่อสัตว์กินพืชมีจำนวนมากเกินไปพืชจะลดจำนวนลง อาหารและที่อยู่อาศัยจะขาดแคลนเกิดการแก่งแย่งกันสูงขึ้นทำให้สัตว์บางส่วนตายหรือลดจำนวนลงระบบนิเวศก็จะกลับเข้าสู่ภาวะสมดุลอีกครั้งหนึ่ง

5. สิ่งแวดล้อม จะกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อม ในแง่ของการถ่ายทอดพลังงานระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค ผู้ย่อยสลาย ในแง่ของการอยู่ร่วมกันเกื้อกูลกัน หรือเบียดเบียนกัน มนุษย์สามารถใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมได้มากมายในลักษณะที่แตกต่างไปจากสิ่งมีชีวิตอื่นๆ เช่น ใช้ประโยชน์จากดินเพื่อการเพาะปลูก ใช้ประโยชน์จากทุ่งหญ้าเพื่อการเลี้ยงสัตว์ ใช้ประโยชน์จากเหมืองแร่เพื่อการอุตสาหกรรม (สืบค้นจาก <http://www.dongjen.ac.th>, 5 กุมภาพันธ์ 2554)

กล่าวโดยสรุป สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งสิ่งแวดล้อมสามารถจำแนกได้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์การแบ่ง ได้แก่ จำแนกตามองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อม แบ่งตามลักษณะการเกิด และแบ่งตามการมีชีวิต เป็นต้น

สิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญของสิ่งแวดล้อม โลก หากสิ่งแวดล้อมสิ่งแวดล้อมเป็นพิษก็จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของมนุษย์ และสัตว์ได้ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดการงาน ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมขึ้น ซึ่งเป็นงานด้านที่มุ่งเน้นรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้มีคุณภาพ ที่เหมาะสมและเกื้อกูลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์รวมทั้งเป็นงานที่ป้องกันมิให้โรคเข้าสู่มนุษย์ โดยองค์การอนามัยโลกได้กำหนดขอบเขตของงานอนามัยสิ่งแวดล้อมไว้

หลายขอบเขต ยกตัวอย่างเช่น การจัดหาน้ำสะอาด การสุขาภิบาลอาหาร การควบคุมมลพิษทางน้ำ การควบคุมมลพิษทางเสียง และอื่น ๆ เป็นต้น

สิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคน พืช และสัตว์ การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน การที่แต่ละท้องถิ่นมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่างกันจึงต้องมีการแลกเปลี่ยน และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในการนำมาใช้และประกอบเศรษฐกิจ หากมนุษย์นำมาใช้ไม่ถูกหลักวิธีและไม่รู้จักการรักษา ย่อมส่งผลกระทบต่อมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2.2 แนวคิดการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ความหมายของการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วิระวัฒน์ เนียมสุวรรณ (2527) ให้ความหมายว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ และเป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด ทั้งนี้ ต้องให้สูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด พร้อมทั้งกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดนทั่วถึงกันและมีอายุการใช้งานได้นานที่สุด

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (2534) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ว่าหมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยความชาญฉลาด และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมวลมนุษย์ให้มากที่สุด และมีระยะเวลาในการใช้งานยาวนานที่สุด

สมนึก อ่องเอิบ (2539)(อ้างใน ชิต ณ ไชย, 2540) กล่าวว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งจะสำเร็จได้ จะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย การที่จะได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายจะเกิดได้ด้วยวิธีการศึกษาและความรู้ (Education and Information) ตลอดจนสร้างทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

วัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (2534) ได้เสนอแนวทางที่สรุปได้ว่าการอนุรักษ์นั้นเพื่อธำรงไว้ซึ่งปัจจัยของระบบสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์และสัตว์ ใช้ประโยชน์จากพันธุ์พืช สัตว์ เพื่อประโยชน์ในการยังชีพอย่างเหมาะสม ตลอดจนการอนุรักษ์ระบบสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์แก่มนุษย์รุ่นต่อไปในอนาคต

แนวทางการอนุรักษ์ จำเป็นต้องครอบคลุมปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งหมด การแก้ไขปัญหาจึงต้องเริ่มจากต้นเหตุ ซึ่งคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (2534) ได้เสนอแนวทางที่กระทำได้โดยกว้างไว้ ดังนี้

1. การให้การศึกษา เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ จากพื้นฐานของความเชื่อว่ามีมนุษย์คือ ตัวการสำคัญที่ทำให้สิ่งแวดล้อมเกิดการเสื่อมโทรม ดังนั้น การแก้ปัญหาจึงควรเริ่มต้นจากมนุษย์ก่อน โดยจะต้องให้การศึกษาแก่คนในสังคมเพื่อให้เขาได้ตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของเขาเอง

ต่อสิ่งแวดล้อม รูปแบบของการศึกษาจะต้องมีลักษณะเสริมสร้างทัศนคติ ความคิดเกี่ยวกับการเข้าใจ และรู้จักตัวเอง รู้จักสังคมและสภาพแวดล้อมที่ตนเองมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพื่อใช้เป็นพื้นฐาน ในการตัดสินใจต่อการเลือกอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพหรือเสื่อมโทรมเพียงใด เพราะการแก้ปัญหา สิ่งแวดล้อมจริง ๆ นั้น มิใช่การหยุดการขยายตัวทางเศรษฐกิจหรือการปฏิเสธเทคโนโลยี แต่ ความสำคัญนั้นอยู่ที่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคน เพื่อให้เขาสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไป ในทิศทางส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม และมีคุณภาพได้มาก-น้อยเพียงใด การให้การศึกษาเพื่อ เปลี่ยนแปลงทัศนคติให้ประชาชนส่งเสริมให้สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพดีขึ้นนั้น จะต้องทำพร้อมกันไป ทั้งการศึกษาในระบบและนอกระบบในทุกระดับ โดยอาศัยวิธีการทุก ๆ ชนิด รวมทั้งการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เข้าถึงตัวประชาชนให้มากที่สุด

2. การปรับปรุงคุณภาพ เป็นวิธีการที่ช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม เช่น ที่ดินชายทะเล ที่ไม่ถูกใช้ประโยชน์เท่าที่ควรจึงรกร้างว่างเปล่า ซึ่งที่ดิน เหล่านี้สามารถปรับปรุงคุณภาพเพื่อใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง รัฐบาลจึงวางนโยบายพัฒนาที่ดิน ชายทะเล เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากที่ดินเหล่านี้ได้มากขึ้น เป็นต้น

3. การลดอัตราการเสื่อมสูญ การบริโภคของมนุษย์ในปัจจุบันในหลายประเทศ มักจะบริโภคทรัพยากรกันอย่างฟุ่มเฟือยและไม่ค่อยได้ใช้ให้อยู่ในขอบเขตจำกัด มักจะมีทัศนคติ ต่อการบริโภคในลักษณะที่ว่าสามารถบริโภคได้สูงสุดจะทำให้มีความสุขที่สุด ทัศนคติเช่นนี้จะทำให้ ป่าไม้ถูกทำลายมาก

4. การนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ ประเทศทุนนิยมส่วนมากมักใช้ทรัพยากร กันอย่างฟุ่มเฟือย เบื่อแล้วทิ้ง ล้าสมัยแล้วทิ้ง หรือเมื่อชำรุดแล้วทิ้ง หรือในการผลิตวัสดุเครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ย่อมมีส่วนที่เรียกกันว่าเศษวัสดุ เช่น เหล็ก อะลูมิเนียม สังกะสี ทองแดง ตะกั่ว พลาสติก กระดาษ สิ่งเหล่านี้สามารถที่จะนำมาใช้ได้ใหม่อีกโดยเก็บรวบรวมแล้วนำไปหลอมใหม่ เช่น พลาสติก หรือกระดาษนำเอาไปย่อยแล้วผลิตออกมาเป็นกระดาษใหม่

5. การใช้สิ่งทดแทน ทรัพยากรที่ใช้ประโยชน์ได้ดีในอดีตเริ่มร่อยหรอลง เนื่องจาก ความต้องการเกี่ยวกับการบริโภคสูงขึ้นนั่นเอง ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาเพื่อหาทาง นำทรัพยากรอื่น ๆ ที่มีคุณภาพเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันมาทำหน้าที่ในงานประเภทเดียวกัน หนทางที่จะทำได้คือ จะต้องศึกษาค้นคว้าและวิจัยทรัพยากรอื่น ๆ ที่ยังไม่ถูกใช้ประโยชน์ว่า มีทรัพยากรอะไรบ้างที่น่าจะนำมาใช้ประโยชน์ทดแทนทรัพยากรเดิมที่กำลังจะหมดไป เช่น น้ำมัน ที่มนุษย์ใช้เป็นแหล่งพลังงานในอนาคตอันใกล้ต้องหมดไปแน่ ๆ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องหา แหล่งพลังงานใหม่ พลังงานใหม่ที่มนุษย์กำลังทำการวิจัยกันอย่างเร่งรีบก็คือ พลังงานแสงสว่างจาก ดวงอาทิตย์ พลังน้ำ หรือการทดสอบใช้ก๊าซแทนน้ำมัน การใช้แอลกอฮอล์แทนน้ำมัน เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าในปัจจุบัน พลังงานเหล่านี้ได้ถูกนำมาใช้ทดแทนพลังงานจากน้ำมันมากยิ่งขึ้น ถือเป็นความพยายามในการทดแทนทรัพยากรเดิมอย่างได้ผลทีเดียว

6. การใช้สิ่งที่มีคุณภาพรองลงมา ทรัพยากรธรรมชาติชนิดเดียวกันอาจมีคุณภาพแตกต่างกันออกไป เช่น พันธุ์ไม้ในป่า ที่บางชนิดมีเนื้อไม้แข็ง เมื่อนำมาแปรรูปก็就会有ความทนทานต่อสภาพดินฟ้าอากาศ มนุษย์จึงนิยมเลือกไม้เหล่านี้มาใช้ประโยชน์ก่อน แต่เมื่อไม้เหล่านี้ร่อยหรือลงจนเกือบหมด ดังนั้นจึงต้องมีการเลือกใช้ไม้ที่มีคุณภาพรองลงมา โดยอาจต้องใช้วิธีการรักษาคุณภาพของไม้ให้ทนทาน เป็นต้น

7. การสำรวจหาทรัพยากรใหม่ ๆ จากอดีตถึงปัจจุบัน แม้ว่าจะมีการค้นหาทรัพยากรมาใช้กันมากมาย แต่ทรัพยากรในธรรมชาตินั้นยังมีอยู่อีกมาก ซึ่งเชื่อกันว่าหากมีการสำรวจอย่างจริงจังก็น่าจะพบทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีพของมนุษย์อยู่อีกมากมาย

8. การป้องกัน เป็นวิธีการจัดการโดยตรงเกี่ยวกับการป้องกันไม่ให้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในสิ่งแวดล้อมร่อยหรือลงรวดเร็วมากเกินไป หรือป้องกันมลสารหรือวัตถุเป็นพิษไม่ให้แปดเปื้อนสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์อาศัยอยู่

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การนำทรัพยากรมาใช้อย่างรู้คุณค่า เกิดประโยชน์สูงสุดแก่มนุษย์ในปัจจุบัน โดยคำนึงถึงประโยชน์ของมนุษย์รุ่นต่อไปในอนาคต ให้สามารถมีโอกาสใช้ประโยชน์ได้เท่าเทียมกัน อย่งไรก็ดี การอนุรักษ์มิใช่เพื่อการใช้ประโยชน์ของมนุษย์เท่านั้น ควรคำนึงถึงความสมดุลของระบบนิเวศด้วย เป็นการอนุรักษ์เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ธรรมชาติได้ในเวลาเดียวกัน (สืบค้นจาก <http://www.deqp.go.th>, 5 กุมภาพันธ์ 2554)

3. แนวคิด เกี่ยวกับ บทบาทและการมีส่วนร่วม

3.1 แนวคิด เกี่ยวกับ บทบาท

คำว่า “บทบาท” ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้จำนวนมาก ดังนี้ คำเคลื่อน พณะชัย (2551:34) ให้คำจำกัดความของบทบาทไว้ 2 ประการ คือ

1. บทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้แสดง เช่น บทบาทของตัวพระเอกนางเอก บทบาทของตัวผู้ร้ายและตัวแสดงประกอบอื่น ๆ

2. บทบาท หมายถึง การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพที่ตนดำรงอยู่ซึ่งในบุคคลเดียวกันอาจมีหลายบทบาท เช่น บทบาทของผู้บังคับบัญชาหรือผู้ใต้บังคับบัญชา พอสรุปได้ความหมายของบทบาทไว้ 3 ประการ คือ

2.1 บทบาท หมายถึง ปทัสถาน ความมุ่งหวัง ข้อห้าม ความรับผิดชอบและอื่น ๆ ที่มีลักษณะในตนเองเดียวกันซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดให้บทบาทตาม ความหมายนี้คำนึงถึงตัวบุคคลน้อยที่สุด แต่มุ่งไปถึงการบ่งหน้าที่อันควรทำ

2.2 บทบาท หมายถึง ความเห็นของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งที่คิดและกระทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้น ๆ

2.3 บทบาทหมายถึง การกระทำของบุคคลแต่ละคนที่กระทำโดยให้ความสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคม หรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ แนวทางอันบุคคลพึงกระทำเมื่อตนดำรงตำแหน่งนั้น ๆ นั้นเอง

ทิตยา สุวรรณชฎ (2510:9) ได้อธิบายว่า บทบาทเป็นลักษณะของพฤติกรรมที่ถูกกำหนดโดยฐานะตำแหน่ง และแบ่งบทบาทออกเป็น

1. บทบาทตามอุดมคติ (Ideal Role) หรือ บทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมควรปฏิบัติ

2. บทบาทที่ปฏิบัติจริง (Actual Role) หรือ บทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมจะต้องปฏิบัติจริง

โดยอธิบาย “บทบาทที่ปฏิบัติจริง” ว่าเป็นผลรวมของบทบาทตามอุดมคติและปฏิกริยาของผู้ที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนบทบาททางสังคม ทิตยา สุวรรณชฎ (2527:43) ให้ความหมายไว้ มีลักษณะดังนี้

1. มีสถานภาพ (Status) อยู่จริงในทุกสังคม และมีอยู่ก่อนที่ตัวคนจะเข้าไปครอง
2. มีบทบาทที่ควรจะเป็น (Ought to – role) ประจำอยู่ในแต่ละตำแหน่ง
3. วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีในสังคมนั้น ๆ เป็นส่วนหนึ่งซึ่งสำคัญในการกำหนดฐานะ ตำแหน่ง และบทบาทที่ควรจะเป็น

4. การที่คนเราจะทราบถึงฐานะ ตำแหน่ง และบทบาท นั้น ได้มาจากสังคม (Socialization) ในสังคมนั้น ๆ

5. บทบาทที่ควรจะเป็นนั้น ไม่นั่นอนเสมอว่า จะเหมือนกับพฤติกรรมจริง ๆ ของคนที่ครองฐานะตำแหน่งอื่น ๆ เพราะพฤติกรรมจริง ๆ นั้น เป็นผลของปฏิกริยาของคนที่ครองฐานะตำแหน่งที่มีต่อบทบาทที่ควรจะเป็นบุคลิกภาพของตนเองและบุคลิกภาพของผู้อื่นที่เข้ามาร่วมในพฤติกรรม และเครื่องกระตุ้น (Stimulus) ที่มีอยู่ในเวลาและสถานที่ที่เกิดการติดต่อทางสังคม

ธนพร คล้ายกัน (2541:9) ให้ความหมายว่า บทบาทเป็นการกระทำหรือแบบแผนของพฤติกรรมต่าง ๆ ตามสิทธิ อำนาจ หน้าที่ ความรับผิดชอบ ของสถานภาพทางสังคมของบุคคล

ธงชัย สันติวงษ์และชัยยศ สันติวงษ์ (2526:91) ให้ความหมายบทบาท หมายถึง สิ่งเชื่อมโยงระหว่างบุคคลกับองค์กร แสดงถึงพฤติกรรมของคนในองค์กรที่คาดว่าจะแสดงออก บทบาทเกิดจากผลของการเกี่ยวข้องกันขององค์กรที่เป็นทางการ เทคนิควิทยาการ องค์กรที่ไม่เป็นทางการ และความคาดหวังของบุคคลในงานที่ทำ

พัทยา สายหู (2540:152) ได้อธิบายว่า บทบาทหน้าที่คือสิ่งที่ให้เกิดความเป็น “บุคคล” และเปรียบได้เหมือน “บท” ของตัวละคร ที่กำหนดให้ผู้แสดงในละครเรื่องนั้น ๆ เป็นตัว (ละคร) อะไร มีบทบาทที่จะต้องแสดงอย่างไร ถ้าแสดงผิดบทหรือไม่สมบทก็อาจถูกเปลี่ยนตัว ไม่ให้

แสดงไปเลยในความหมาย เช่น “บทบาท” ก็คือการกระทำต่างๆ ที่ “บท” กำหนดไว้ให้ผู้แสดงต้องทำ トラบไตที่ยังอยู่ใน “บท” นั้น

ภิญโญ สาร (2540:72) ให้ความหมายบทบาทว่า สิ่งที่คุณคณผู้ดำรงตำแหน่งหนึ่ง ถูกผู้อื่นคาดหวังให้กระทำที่เรียกว่า “บทบาทหน้าที่” ซึ่งกำหนดไว้ควบคู่กับตำแหน่งซึ่งบุคคลนั้น ครอบงำอยู่ หรือหมายถึง หน้าที่หรือเงื่อนไขที่ต้องกระทำ

ราชบัณฑิตยสถาน (2535:315) ได้ให้ความหมายไว้ว่า บทบาท คือ การทำหน้าที่ หรือพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำ

เลวินสัน (Levinson) (อ้างถึงใน สำราญ ต้นเรืองศรี, 2530:8) ได้กล่าวถึงความหมาย ของบทบาทไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. บทบาท หมายถึง ปทัสถาน ความมุ่งหวัง ข้อห้าม ความรับผิดชอบและอื่น ๆ ที่มีลักษณะในทำนองเดียวกัน ซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคมที่ให้ค่านึงถึงบุคคลน้อยที่สุด แต่มุ่งไปถึงการชี้บ่งถึงหน้าที่อันควรกระทำ

2. บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลแต่ละคนที่กระทำ โดยให้สัมพันธ์กับ โครงสร้างทางสังคม หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า แนวทางอันบุคคลพึงกระทำเมื่อตนดำรงตำแหน่ง นั้น ๆ นั้นเอง

3. บทบาท หมายถึง ความเป็นไปของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งที่คิดและกระทำเมื่อ ดำรงตำแหน่งนั้น

สยมพร พรหมจารี (2542:53) ให้ความหมายของบทบาทว่าเป็นความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล ถ้าบุคคลไม่มีความสัมพันธ์ต่อกันแล้ว บทบาทไม่เกิดขึ้น และบทบาทเป็นเกณฑ์ปกติ ตามคาดหวัง ข้อห้ามความรับผิดชอบและลักษณะอันที่บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งนั้นพึงปฏิบัติตาม บทบาทที่มีตามคาดหวังไว้ให้ผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ ประพฤติปฏิบัติ

อานนท์ อาภาภิรม (2516:24) ได้ให้ความหมายคำว่า บทบาท ไว้ว่า เมื่อบุคคล ดำรงตำแหน่งในสังคมหรือกลุ่มคน/บุคคลนั้นย่อมต้องแสดงบทบาทตามตำแหน่งนั้น ๆ เพราะฉะนั้น สถานภาพและบทบาทจึงเป็นสิ่งควบคู่กันไป บทบาทหรือการปฏิบัติหน้าที่ย่อมขึ้นอยู่กับบุคคล ที่เข้าดำรงตำแหน่งนั้น ๆ ดังนั้น บทบาทจึงเป็นรูปการเคลื่อนไหวหรือรูปการทางพฤติกรรมของ ตำแหน่ง ความแตกต่างระหว่างบทบาทและตำแหน่งที่เกิดขึ้นนั้น ก็เพราะว่าตำแหน่ง เป็นแนวคิด ทางสังคมวิทยา (Sociological Concept) ส่วนบทบาทนั้น เป็นแนวคิดทางจิตวิทยาสังคม (Social Psychology) เพราะฉะนั้น บทบาทจึงเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอในเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงคนใหม่ที่มา ดำรงตำแหน่งนั้น

อุทัย หิรัญญา (2540:118) อธิบายว่า บทบาทคือหน้าที่ (Function) หรือพฤติกรรม อันพึงคาดหวัง (Expected Behavior) ของบุคคลแต่ละคนในกลุ่มหรือในสังคมหนึ่ง ๆ หน้าที่หรือ พฤติกรรมดังกล่าว โดยปกติเป็นสิ่งทีกลุ่มหรือสังคมหรือวัฒนธรรมบางกลุ่มนั้นกำหนดขึ้น ฉะนั้น

บทบาทหน้าที่เป็นแบบแห่งความประพฤติของบุคคลในสถานะหนึ่งพึงมีต่อบุคคลอื่นในลักษณะอีกอย่างหนึ่งในสังคมเดียวกัน

แสวง รัตนมงคลมาศ (2536) ได้จำแนกลักษณะบทบาทไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. บทบาทในอุดมคติ (Ideal Role) หมายถึง บทบาทที่ควรจะเป็นไปตามอุดมคติ อุดมการณ์ หรือหลักการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

2. บทบาทที่เป็นจริง (Actual Role) หมายถึง ข้อเท็จจริงในด้านกิจกรรมหรือผลงานที่ได้ปฏิบัติจริง

3. บทบาทที่รับรู้ (Perceived Role) หมายถึง ความรู้ความเข้าใจในหน้าที่ความรับผิดชอบ หรือภารกิจของตนว่าควรเป็นอย่างไร

4. บทบาทที่คาดหวัง (Expecting Role) หมายถึง บทบาทที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมุ่งหวัง ต้องการให้อีกฝ่ายหนึ่งประพฤติปฏิบัติ

5. บทบาทที่ถูกคาดหวัง (Expected Role) หมายถึง การที่ฝ่ายหนึ่งถูกคาดหวังจากอีกฝ่ายหนึ่งว่าต้องประพฤติปฏิบัติอย่างไรจึงจะเป็นไปตามคาดหวังของอีกฝ่ายหนึ่ง

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2525:56-57) ได้สรุปทฤษฎีบทบาท ดังต่อไปนี้

ทฤษฎีของราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton's Role Theory) นักมานุษยวิทยาที่มีชื่อเสียง เขากล่าวว่า “ตำแหน่ง สถานภาพ เป็นผู้กำหนดบทบาท ผู้ที่มีตำแหน่งจะปฏิบัติหน้าที่ได้สมบทบาท หรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง เช่น บุคลิกภาพของผู้สมบทบาท ลักษณะของสังคม ตลอดจน ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมนั้นด้วย”

ทฤษฎีของโฮมันน์ (Homan's Role Theory) นักสังคมวิทยา กล่าวว่า บุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอ เช่น ตอนกลางวันแสดงบทบาทสอนหนังสือ เพราะมีตำแหน่งเป็นครู ตอนเย็นแสดงบทบาทเรียนหนังสือ เพราะมีตำแหน่งเป็นนิสิตภาคสมทบ เป็นต้น

ทฤษฎีของพาร์สันส์ (Parsons's Role Theory) นักสังคมวิทยา กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคม ทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตน เช่น บุคคลที่มีเพื่อนมาก ก็ต้องแสดงบทบาทมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

ทฤษฎีบทบาทของเมอร์ตัน (Merton's Role Theory) ได้กล่าวไว้ว่า บุคคลแต่ละคนจะต้องมีตำแหน่งและบทบาทควบคู่กันไปซึ่งไม่เหมือนกัน บทบาทจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับทักษะของสังคมที่เขาสังกัดอยู่ตลอดจนลักษณะของบุคคลในสังคมนั้น

ทฤษฎีบทบาทของกูด (Good, Role Theory) กล่าวว่า บทบาท คือ แบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของแต่ละบุคคลและบทบาทดังกล่าวควร เป็นไปตามข้อตกลงที่มีต่อสังคมนั้น ๆ

ทฤษฎีบทบาทของกัสคิน (Guskin's Role Theory) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมของบุคคลแต่ละคน คือ ผลที่ได้จากตำแหน่งทางสังคมของเขานั้นเองและ ทฤษฎีบทบาทจัดเป็นข้อตกลง

ประการแรกที่สถาบันต่าง ๆ ในสังคมคาดหวังว่าบุคคลที่ ได้รับตำแหน่งต่าง ๆ ควรปฏิบัติอย่างไรบ้าง

จากทฤษฎีที่ระบุข้างต้น สจวน สุทธิเลิศอรุณ (2522:39) ได้สรุปแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทที่คาดหวังและบทบาท แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

1. บทบาทที่เป็นจริง (Actual Role) เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพแสดงจริง ซึ่งอาจจะเป็นบทบาทหน้าที่ที่สังคมคาดหวังหรือบทบาทที่ตนคาดหวัง หรืออาจไม่เป็นบทบาทที่ตนเองหรือสังคมคาดหวังก็ได้

2. บทบาทตามความคาดหวัง (Expected Role) เป็นบทบาทหน้าที่ที่ผู้อื่นคาดหวังว่าเจ้าของ ควรมีบทบาทเช่นไร

3. บทบาทตามลักษณะการรับรู้ (Perceived Role) เป็นบทบาทหน้าที่ที่เจ้าของสถานภาพรับรู้ว่าจะมีบทบาทเช่นไร

ทฤษฎีทั้งหลายที่กล่าวมานี้ พอจะสรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ตามหน้าที่ตำแหน่งตามสถานภาพที่ตนเองเป็นอยู่ ถ้าตำแหน่งหรือสถานภาพเปลี่ยนไป บทบาทก็เปลี่ยนตามไปด้วย ดังนั้นตำแหน่งและสถานภาพกับการปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบตามตำแหน่ง และ สถานภาพจึงควบคู่กันเสมอ

จากความหมายนันทศนะดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปความหมายของบทบาท (Role) ว่าเป็นหน้าที่หรือการกระทำใด ๆ ตามสิทธิและหน้าที่พึงมีของบุคคลที่ปฏิบัติตามหน้าที่ ตามที่กำหนดไว้ในกฎเกณฑ์ ระเบียบ กฎหมาย ข้อบังคับ ข้อตกลงของสังคม ซึ่งบทบาทที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการพิจารณาพฤติกรรมการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของข้าราชการฝ่ายปกครองนั่นเอง

สำหรับการศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาบทบาทของมัคคุเทศก์กับการมีส่วนร่วมในการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยว ดังนั้น จึงขอสรุปความหมายของ “บทบาท” ว่าเป็นการกระทำของมัคคุเทศก์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมด้านการท่องเที่ยว นั่นเอง

3.2 แนวคิด เกี่ยวกับ การมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)

ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกัน จะต้องมีการจัดกิจกรรมหรือโครงการเพื่อปฏิบัติ เหตุผลเบื้องต้นของการที่มีคนมารวมกันได้ควร จะต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยกลุ่มหรือในนามกลุ่มนั้น กระทำผ่านองค์การ (Organization) ดังนั้น องค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้ (ยุพาพร รูปงาม, 2545:5)

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนา เพราะเป็นการส่งเสริมให้ประชาชน เกิดความศรัทธาในตัวเอง (Self Reliance) เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง (Self confidence) และความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of Belonging) ซึ่งการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน จะนำไปสู่ความสำเร็จ และมีประสิทธิภาพได้ ด้วยการให้ประชาชนได้มีโอกาสบริหารงานต่างๆ ด้วยตนเองตามหลักประชาธิปไตยของประชาชน

นริรันตร์ จงวุฒิเวศย์ (2527:183) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528:5) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยการใช้ความพยายามหรือใช้ทรัพยากรบางอย่างส่วนตน ในกิจกรรมซึ่งมุ่งสู่การพัฒนาของชุมชน

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527:6) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน การสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งรูปแบบส่วนบุคคล กลุ่มชนสมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2528:288) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง พฤติกรรมอันก่อปรด้วยความร่วมมือและสมยอมตามพฤติกรรมที่คาดหวังของกลุ่มทางการและไม่ใช้ทางการ หรือในความหมายก็คือ การที่ประชาชนก่อให้เกิดสิ่งต่างๆ ร่วมกันนั่นเอง

สุภางค์ จันทวานิช และคณะ (2533) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วม แสดงความคิดเห็น วางแผน การตัดสินใจ การดำเนินการ การติดตามและประเมินผลการมีส่วนร่วม อาจเป็นการเข้าร่วมด้วยตนเองโดยตรงหรือสนับสนุนให้ผู้อื่นเข้าร่วม โดยที่ผู้เข้าร่วมอาจอยู่ในฐานะผู้กระทำการ (Actor) หรืออยู่ในฐานะผู้รับผลประโยชน์ (Beneficiary)

White (1982) (อ้างใน ปรีศนา โกลละสุด, 2534:10) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าประกอบด้วย 4 มิติ คือ

- มิติที่ 1 คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่า อะไรควรทำและทำอย่างไร
- มิติที่ 2 คือ การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา การลงมือปฏิบัติตามที่ตัดสินใจ
- มิติที่ 3 คือ การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน
- มิติที่ 4 คือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

กล่าวโดยสรุปแล้ว “การมีส่วนร่วม” ของประชาชนมีความหมายเป็น 2 นัยด้วยกัน คือ (พรชัย รัศมีแพทย์, 2550:225-226)

1. ความหมายอย่างกว้าง การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของประเทศ และการบริหารประเทศ โดยผ่านกระบวนการทางการเมือง เช่น การเป็นผู้บริหารพรรคการเมือง การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเป็นรัฐมนตรี การเป็นคณะรัฐมนตรี เป็นต้น รวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่นและการเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นด้วย

2. ความหมายอย่างแคบ การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปช่วยสนับสนุนงานซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยกระทำการภายในกรอบของกฎหมายหรือนโยบายของรัฐ

เงื่อนไขและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

การที่ชุมชนจะตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมกันในงานยุติธรรมชุมชน และร่วมรับผิดชอบในโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ทั้งระบบนั้น ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและปัจจัยหลายประการ ทั้งปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นคุณลักษณะภายในของบุคคล ซึ่งเป็นการรับรู้ข้อมูลที่เกิดขึ้นจากภายนอก

ท็ดดาว บุญपाल (2530:27) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนของบุคคลนั้นมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ สถานภาพทางสังคม สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางอาชีพ และที่อยู่อาศัย โดยบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจตกต่ำ จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนน้อยกว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูง นอกจากนั้นแล้วได้มีการแบ่งอำนาจและการตัดสินใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ๑๓ ตัวแปร ซึ่งจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน คือ ด้านการศึกษา และการเงินเป็นสิ่งที่แสดงถึงสถานภาพทางสังคม แหล่งอำนาจทั้งสองชนิดนี้ ถ้าผู้ใดได้ครอบครองหรือมีไว้ก็จะเป็นผู้ที่มีบทบาทสูงในชุมชน โดยเฉพาะในการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

นอกจากฐานะทางเศรษฐกิจและระดับการศึกษาแล้ว คุณลักษณะทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนนิสัย ประเพณีในชุมชนก็อาจมีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนเช่นเดียวกัน

รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน

องค์การสหประชาชาติ (United Nations, 1981) ได้รวบรวมรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง ซึ่งเป็นไปโดยการอาสาสมัครหรือการรวมตัวกันขึ้นเองเพื่อแก้ไขปัญหาของกลุ่มของตนเอง โดยเน้นการกระทำที่ไม่ได้รับการช่วยเหลือจากภายนอกซึ่งมีรูปแบบที่เป็นเป้าหมาย

2. การมีส่วนร่วมแบบชักนำ ซึ่งเป็นการเข้าร่วมโดยต้องการความเห็นชอบหรือสนับสนุนโดยรัฐบาล เป็นรูปแบบโดยทั่วไปของประเทศที่กำลังพัฒนา

3. การมีส่วนร่วมแบบบังคับ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมภายใต้การดำเนินนโยบายของรัฐบาลภายใต้การจัดการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือโดยการบังคับโดยตรง รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ผู้กระทำได้รับผลทันที แต่จะไม่ได้รับผลระยะยาว และจะมีผลเสียคือไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในที่สุด

แนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน

สมลักษณ์ ไชยเสรีรัฐ (2549:142-149) ได้แบ่งแนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 3 ด้านหลัก คือ ด้านประชาชน (Public) ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) และด้านภาครัฐ โดยการมีส่วนร่วม (Participation) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ประชาชนที่เป็นบุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินการพัฒนา ช่วยเหลือ สนับสนุน ทำประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล เพื่อให้เกิดการยอมรับและก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่ทุกฝ่าย ดังนี้

1. การรับรู้ (Perception) ต้องสร้างสำนึกให้ทั้งภาครัฐและประชาชนมีความตระหนัก การรับรู้ การยอมรับในสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมของทุกกลุ่มทุกฝ่าย โดยภาครัฐนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องสร้างสำนึกใหม่ว่ากิจการที่ตนรับผิดชอบไม่ใช่ “รัฐกิจ” หรือ “กิจการของรัฐ” ที่ตนเท่านั้น มีสิทธิตัดสินใจ แต่เป็นสาธารณกิจที่สาธารณชนชอบที่จะมีส่วนร่วมในการคิดร่วมกระทำหรือตรวจสอบ หากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ปรับทัศนคติให้ได้เช่นนี้ก็จะต้องเผชิญกับสภาวะที่อาจเกิดข้อขัดแย้งกับประชาชนกลุ่มที่ต้องการมีส่วนร่วมได้ ส่วนภาคประชาชน การตระหนัก การรับรู้และยอมรับในสิทธิและหน้าที่ตลอดจนการมีส่วนร่วมนั้น ต้องเข้าใจว่าตนและผู้อื่นต่างก็มีสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมเสมอกันตามหลักการเท่าเทียมกัน ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องยอมรับการ “รวมขอม” และ “ประสานประโยชน์” มิฉะนั้นความแตกต่างในผลประโยชน์และจุดยืนจะนำไปสู่ความขัดแย้งและความรุนแรงในที่สุด

2. ทัศนคติ (Attitude) ต้องสร้างความเข้าใจและปรับทัศนคติของบุคลากรภาครัฐและภาคประชาชนทั้งสองฝ่ายให้มีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ ภาครัฐจะต้องเห็นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องที่ต้องส่งเสริมเพื่อประโยชน์หลายประการ อาทิ เพื่อการได้ข้อมูล ข้อเท็จจริงและความคิดที่หลากหลาย รวมทั้งบุคลากรภาครัฐผู้รับผิดชอบด้านการมีส่วนร่วมจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อประชาชนและต่อกระบวนการมีส่วนร่วม มีการปรับปรุงบทบาทและค่านิยม ตลอดจนต้องมีความอดทนในการทำงานกับประชาชน เพราะการมีส่วนร่วมต้องใช้ระยะเวลายาวนาน ต้องทำอย่างต่อเนื่องและมีความจริงใจต่อประชาชน ในขณะเดียวกันภาคประชาชนเองก็ควรมีทำที่ที่เข้าใจความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน และจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อ

กระบวนการมีส่วนร่วมและต่อเจ้าหน้าที่เช่นเดียวกัน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่ ทำให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกันมากขึ้น ส่งผลให้กิจกรรมการมีส่วนร่วมบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น หากทั้งสองฝ่ายต่างมีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมและต่อกันแล้วความร่วมมือ “ประชารัฐ” ก็จะสามารถพัฒนาดำเนินไปได้ดียิ่งขึ้น

3. การเป็นตัวแทน (Representation) การสรรหาและคัดเลือกตัวแทน จะต้องคำนึงถึงประชาชนทุกกลุ่ม ทุกฝ่าย เพื่อให้ประชาชนกลุ่มต่างๆ ที่หลากหลายทุกกลุ่มนั้นมีตัวแทนเข้าไปร่วมด้วย จะได้ประสานผลประโยชน์กันจนลงตัวและเกิดความเป็นธรรมขึ้น รวมทั้งควรคำนึงถึงคุณสมบัติของตัวแทนที่ต้องการด้วย โดยพิจารณาจากคุณสมบัติในด้านต่างๆ เช่น ทักษะและความสามารถที่เกื้อหนุนกัน ความสอดคล้องของเทคโนโลยี วัตถุประสงค์ ค่านิยม และวัฒนธรรมองค์กร การตอบสนองซึ่งกันและกัน ความรับผิดชอบ ความมั่นคงด้านการเงิน ความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่น เป็นต้น นอกจากนี้ กลุ่มที่เป็นตัวแทนจะต้องมีความน่าเชื่อถือจากกลุ่มทั้งหลายหรือผู้มีส่วนได้เสีย และมีปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องตระหนักถึง คือ สมาชิกที่เป็นตัวแทนต้องมีความรู้สึกที่จะต้องอาศัยซึ่งกันและกัน

4. ความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust) การมีส่วนร่วมนั้น ต้องสร้างให้สมาชิกมีความเข้าใจและมีความจริงใจในการเข้าร่วม สิ่งที่จะได้ตามมาคือความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust) ในองค์กร โดยการสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจกันนั้น ต้องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน กำหนดให้เป็นรูปธรรมและเป็นวัฒนธรรมขององค์กร ซึ่งการสร้างเชื่อมั่น เชื่อถือ ศรัทธา ความไว้วางใจกันและกันเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว การสร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจอาจทำได้คือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง และนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมาครบถ้วน รวมทั้งต้องมีการติดต่อระหว่างสมาชิกอย่างสม่ำเสมอบ่อยครั้ง และทำอย่างตั้งใจทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการภายในองค์กร ซึ่งเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดความสำเร็จในการสร้าง และดำรงไว้ซึ่งความเชื่อมั่นและความไว้วางใจการร่วมมือซึ่งกันและกัน

5. การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information-sharing) สร้างกลไกเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ทำให้ข้อมูลข่าวสารทั้งด้านที่เป็นข้อเท็จจริงและด้านที่เป็นความคิด ความรู้สึก ความคาดหวัง ได้ถูกแสดงออกอย่างหลากหลายลุ่มลึกและสมบูรณ์ครบถ้วนมากขึ้น ซึ่งจะทำให้การวินิจฉัยปัญหาและการเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหาหลากหลายและตรงกับความต้องการมากขึ้น ผลที่ตามมาคือทำให้การตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย และการวางแผนดำเนินไปได้อย่างรอบรู้ รอบคอบและรอบด้านยิ่งขึ้น โดยการที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ และมีข้อมูลข่าวสารเพียงพอ ในนโยบายที่ตนต้องการมีส่วนร่วม ข้อมูลข่าวสารเหล่านี้ส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นของหน่วยงานที่เป็นผู้ริเริ่มนโยบาย บางส่วนเกิดจากการศึกษาของนักวิชาการและองค์กรพัฒนาเอกชน

ดังนั้น ประชาชนที่สนใจการมีส่วนร่วมกับนโยบายใดอาจไปขอความร่วมมือและข้อมูลจากบุคคล และองค์กรเหล่านั้น

6. **ฉันทามติ (Consensus)** การมีส่วนร่วมเป็นการสร้างฉันทามติ โดยการให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้าร่วม ในการหาวิธีแก้ไขปัญหายุ่งยากซับซ้อนร่วมกัน หากทางออกสำหรับการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในทางสันติ เป็นที่ยอมรับหรือเป็นฉันทามติของประชาสังคม ซึ่งทุกคนยินยอมเห็นพ้องต้องกันในทุก ๆ ขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วม โดยเสาหลักของการมีส่วนร่วมที่ดีก็คือการที่ประชาชนสามารถที่จะร่วมมือกัน ลดความขัดแย้ง สร้างข้อตกลงที่มั่นคงยืนยาว การยอมรับระหว่างกลุ่ม และหาข้อสรุปร่วมกันได้ทุกฝ่าย แม้ว่าอาจจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันก็ตาม ก็ต้องสามารถที่จะปรับความเห็นที่ต่างกัน โดยการเจรจาหาข้อยุติที่ทุกฝ่ายยอมรับกันได้อย่างสันติวิธี เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่เห็นพ้องหรือฉันทามติร่วมกันได้ทุกฝ่าย

7. **การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction)** องค์กรการมีส่วนร่วมต้องสร้างให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในองค์กร คือจะต้องจัดกิจกรรมที่ทำให้มีการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยน ข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นของกันและกันเป็นการสื่อสารแบบ 2 ทาง (Two Ways Communication) ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ซึ่งจะนำไปสู่การลดอคติที่มีต่อกันและเกิดความเข้าใจที่ดีขึ้นระหว่างผู้ที่เข้าร่วม สิ่งเหล่านี้จำเป็นว่าเป็นกลไกที่จะช่วยป้องกันความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นหรือกรณีที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้วก็เป็นกลไก ที่ช่วยบรรเทาความขัดแย้งให้ลดระดับความรุนแรงลงได้ ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ในกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนก็เพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้น และรับการสนับสนุนจากสาธารณชน ซึ่งเป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก็คือ การให้ข้อมูลต่อสาธารณชน และให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายรัฐ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุด ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีสำหรับทุก ๆ คน

8. **ความประสงค์หรือความมุ่งหมาย (Purpose)** ต้องกำหนดความประสงค์หรือความมุ่งหมายในการ มีส่วนร่วมไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจดีกว่า ควรเข้าร่วมหรือไม่ การมีความมุ่งหมายที่ต้องการบรรลุชัดเจน จะนำทางให้สมาชิกผู้เข้าร่วมได้เข้าใจตรงกันและเดินไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นความเป็นเอกภาพทางความคิดเห็น เอกภาพในการดำเนินกิจกรรม และความเข้มแข็งขององค์กร นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมต้องมีกิจกรรมเป้าหมายในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อที่ประชาชนจะได้ตัดสินใจว่า ควรเข้าร่วมหรือไม่ รวมทั้งขั้นตอนของกิจกรรมจะต้องระบุไว้ในกิจกรรมแต่ละอย่างมีกี่ขั้นตอน และประชาชนสามารถเข้าร่วมในขั้นตอนใดบ้าง

9. **การประเมินผล (Appraisal)** ต้องมีระบบการประเมินผล เนื่องจากถือเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วม และถือเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลให้เกิดประโยชน์สูงสุด องค์กรใดที่มีการประเมินผลการปฏิบัติงานที่เป็นธรรม โปร่งใส และซัดทัศนคติส่วนตัวออกได้มากที่สุด ถือว่าองค์กรนั้นใช้เครื่องมือนี้ได้อย่างได้ผลและเกิด

ประโยชน์ ในทำนองเดียวกัน การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ย่อมส่งผลถึง ประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรได้เช่นเดียวกัน ซึ่งผลของกระบวนการประเมินผลก็จะกลายเป็น ปัจจัยนำเข้าไปในกระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผน เพื่อนำปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติ มาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาผลการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการประเมินผลงาน (Performance Appraisal) จึงต้องเริ่มตั้งแต่การเข้าร่วมควบคุม ร่วมติดตาม ร่วมประเมินผล ร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่จัดทำไว้ ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ ประโยชน์ได้ตลอดไป

10. ความโปร่งใส (Transparency) ปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กร การมีส่วนร่วมให้มีความโปร่งใส เนื่องจากการมีส่วนร่วมนั้น เป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชน มีโอกาสตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจ สำหรับการตัดสินใจของรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ ซึ่ง จะก่อให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินการ ลดการทุจริตและข้อผิดพลาดของนโยบาย แผน โครงการลงได้ โดยการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในองค์กร ซึ่งความโปร่งใส เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ประกอบด้วย ความไว้วางใจ การเปิดเผย ข้อมูล การเข้าถึงข้อมูล และกระบวนการตรวจสอบ

11. ความเป็นอิสระ (Independence) องค์กรการมีส่วนร่วมจะต้องมีความเป็น ประชาธิปไตย โดยการให้เกียรติ ยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน สมาชิกทุกคนในองค์กรมีอิสระ ทางความคิด การที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจ จะเป็นปัจจัยให้เกิด ความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งหลักการและเงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมประการหนึ่งคือ ความเป็น อิสระหรือความสมัครใจที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วม การบังคับไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของการคุกคาม การระดม และการว่าจ้าง ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม

12. ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง (Onward-doing) องค์กรการมีส่วนร่วม ต้องเปิดโอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของ ประชาชน ทำให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ ความคิดใหม่ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น เพื่อให้ เกิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง ภาครัฐจะต้องเตรียมประชาชน ให้มีความพร้อมและเห็นประโยชน์ของการมีส่วนร่วมด้วยการให้ความรู้ และการสร้างความเข้าใจ ในบทบาทของการมีส่วนร่วมภาคประชาชน รวมทั้งมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและ กันอย่างต่อเนื่อง โดยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจะเป็นตัวกำหนดที่สำคัญ ที่จะทำให้การมีส่วนร่วม ของประชาชนเป็นไปอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง จะเป็น ปัจจัยสำคัญที่จะบ่งบอกถึงความเข้มแข็งของการมีส่วนร่วม รวมทั้งจะทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่า การเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปในทิศทางที่พึงปรารถนา ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนและสังคม

13. เครือข่าย (Network) ส่งเสริมให้มีการผนึกกำลังร่วมกันของทั้งภาครัฐ และภาคประชาชนในลักษณะเครือข่ายคือ การที่จะต้องมาทำความเข้าใจกัน มาผนึกกำลังกันเป็นหนึ่งเดียว ที่สำคัญต้องเป็นไปเพื่อสร้างผลประโยชน์ในเชิงการทำงานร่วมในรูปกิจกรรม โครงการ แผนงาน

ที่จะต้องอาศัยความร่วมมือกัน ต้องฝึกกำลังขอความร่วมมือ หรืออาศัยการทำกิจกรรมร่วมมือกันหลายองค์กร ซึ่งเครือข่ายความร่วมมือจะต้องเกิดขึ้นจากวิถีคิดของสมาชิก ผู้บริหาร และบุคคลในชุมชนเป็นหลัก โดยเครือข่ายความร่วมมือนั้น จำเป็นต้องให้มีตัวแทนของประชาชนมาพบปะพูดคุยเพื่อก่อตัวและกล่าวถึงวัตถุประสงค์ร่วมกัน ดังนั้น เครือข่ายการมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มหรือเชื่อมโยงองค์กรการมีส่วนร่วมกับสมาชิก ประชาชน และกลุ่ม / องค์กรต่าง ๆ ในชุมชนเข้าด้วยกัน โดยมีรูปแบบความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมในแนวราบขององค์กรการมีส่วนร่วมและชุมชน รวมทั้งเป็นกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนประชาชน ให้สามารถพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยอาศัยเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการทำงานของคนในชุมชนเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของคนและปัญหาส่วนรวมในชุมชน ซึ่งการดำเนินงานของเครือข่ายจะนำไปสู่การพัฒนาการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืนได้ในที่สุด

4. แนวคิดเกี่ยวกับ มัคคุเทศก์ (Tourist Guide)

4.1 ความหมายและความสำคัญของมัคคุเทศก์

ขานาญ ม่วงทับทิม (2553:24) ได้ให้ความหมายว่า มัคคุเทศก์ หมายถึง ผู้ชี้ทางตรงกับภาษาอังกฤษว่า Guide มัคคุเทศก์เป็นผู้ทำหน้าที่พานักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ ตลอดจนชี้ทาง อธิบาย ตอบคำถามและอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว

นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของมัคคุเทศก์ไว้ว่า มัคคุเทศก์เป็นผู้มีความสำคัญในด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไม่น้อยกว่าบุคลากรอื่น ๆ เนื่องจากเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว ตลอดจนคอยชี้แนะ อธิบายสิ่งต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยวทราบ ถ้าหากนักท่องเที่ยวไปชมสถานที่ตามลำพังโดยไม่มีมัคคุเทศก์คอยช่วยเหลือ ย่อมเกิดความยากลำบากหรือได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวไม่คุ้มกับเวลาและเงินทองที่เสียไป ฉะนั้น นักท่องเที่ยวจึงต้องการมัคคุเทศก์เป็นผู้นำทางให้ ยิ่งเป็นการเดินทางต่างถิ่นมากเท่าใด ความจำเป็นในการต้องการมัคคุเทศก์ก็จะยิ่งมากขึ้น ทั้งนี้ เพราะการมีมัคคุเทศก์จะช่วยให้นักท่องเที่ยว

1. ท่องเที่ยวได้ทั่วถึงมากกว่า
2. เข้าใจเรื่องราว ความเป็นมา ประวัติศาสตร์ และพงศาวดารได้ถูกต้องมากกว่า
3. คำนวณระยะเวลาที่จะใช้ในการท่องเที่ยวได้แน่นอนกว่า
4. ได้รับความสะดวกสบายและท่องเที่ยวด้วยความปลอดภัยมากกว่า
5. ได้รับความรู้ ความสนุกสนาน และความเพลิดเพลินในการท่องเที่ยวมากกว่า
6. ประหยัดงบประมาณการท่องเที่ยวได้มากกว่า
7. ไม่ต้องผจญภัยกับปัญหาต่างๆ เช่น การสื่อสารทำความเข้าใจ การติดต่อเพื่อเข้าชม

สถานที่ต่าง ๆ และการเลือกใช้นานพาหนะ เป็นต้น

สุภาพร มากแจ้ง (2534:59) กล่าวว่า มัคคุเทศก์เป็นคำสมาสของคำ มคค (ทาง) กับ อุทเทศก (ผู้ชี้แนะ) แปลว่า ผู้นำทาง หมายถึง “ผู้ทำหน้าที่นำเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ”

พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 ได้ให้ความหมายว่า “มัคคุเทศก์” หมายถึง ผู้ให้บริการเป็นปกติธุระในการนำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ โดยให้บริการเกี่ยวกับคำแนะนำและความรู้ด้านต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว

4.2 ประเภทของมัคคุเทศก์

“มัคคุเทศก์” แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ มัคคุเทศก์ทั่วไป และ มัคคุเทศก์เฉพาะ

ก. มัคคุเทศก์ทั่วไป มี 2 ชนิด คือ

1. มัคคุเทศก์ ทั่วไป (ต่างประเทศ) บัตรสีบรอนซ์เงิน นำเที่ยวให้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยหรือชาวต่างประเทศสามารถนำเที่ยวได้ ทั่วราชอาณาจักร
2. มัคคุเทศก์ ทั่วไป (ไทย) บัตรสีบรอนซ์ทอง นำเที่ยวได้เฉพาะ นักท่องเที่ยวชาวไทยสามารถนำเที่ยวได้ทั่วราชอาณาจักร

ข. มัคคุเทศก์เฉพาะ มี 8 ชนิด คือ

1. มัคคุเทศก์เฉพาะ (ต่างประเทศ-เฉพาะพื้นที่) บัตรสีชมพู นำเที่ยว ให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทย หรือชาวต่างประเทศเฉพาะจังหวัดที่ระบุไว้บนบัตร และจังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อกัน
2. มัคคุเทศก์เฉพาะ (ไทย-เฉพาะพื้นที่) บัตรสีฟ้า นำเที่ยวเฉพาะ นักท่องเที่ยวชาวไทย เฉพาะจังหวัดที่ระบุไว้บนบัตรและจังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อกัน
3. มัคคุเทศก์เฉพาะ (เดินป่า) บัตรสีเขียว นำเที่ยวได้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทย หรือชาวต่างประเทศ ในเขตพื้นที่ป่า
4. มัคคุเทศก์เฉพาะ (ศิลปวัฒนธรรม) บัตรสีแดง นำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทย หรือชาวต่างประเทศทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม วรรณคดีไทย ทั่วราชอาณาจักร
5. มัคคุเทศก์เฉพาะ (ทางทะเล) บัตรสีส้ม นำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทย หรือชาวต่างประเทศ ในเขตพื้นที่ทางทะเล
6. มัคคุเทศก์เฉพาะ (ทะเลชายฝั่ง) บัตรสีเหลือง นำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทย หรือชาวต่างประเทศ ในเขตพื้นที่ทางทะเล หรือ เกาะต่างๆ โดยมีระยะห่างจากชายฝั่งถึงสถานที่ท่องเที่ยวได้ไม่เกิน 40 ไมล์ทะเล
7. มัคคุเทศก์ เฉพาะ (แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ) บัตรสีม่วง นำเที่ยว ให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทย หรือชาวต่างประเทศเฉพาะภายในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่ระบุชื่อไว้บนบัตร

8. *มัคคุเทศก์ เฉพาะ (วัฒนธรรมท้องถิ่น)* บัตรสีน้ำตาล นำเที่ยวให้นักท่องเที่ยวชาวไทย หรือ ชาวต่างประเทศ ทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ โบราณคดี เฉพาะภายในแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมท้องถิ่นที่ระบุชื่อไว้ในบัตรเท่านั้น

การเป็นมัคคุเทศก์จะต้องผ่านการอบรมตามหลักสูตรที่ทางราชการกำหนด ซึ่งหลักสูตรแต่ละประเภทของบัตรมัคคุเทศก์ จะกำหนดวุฒิการศึกษาไว้ต่าง ๆ กัน แต่คุณสมบัติสำคัญ คือ ต้องเป็นคนสัญชาติไทย และอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป พูด อ่าน และเขียนภาษาไทยได้เป็นอย่างดี

พระราชบัญญัติฉบับนี้ โดยทั่วไปจะให้ความสำคัญแก่ผู้ประกอบการที่เกี่ยวและประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ที่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยเฉพาะอาชีพมัคคุเทศก์ เป็นอาชีพสงวนสำหรับคนไทยเท่านั้น และป้องกันการประกอบการนำเที่ยว ที่ไม่มีคุณภาพและมาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนดจึงได้กำหนดไว้ชัดเจนว่า

1. ห้ามจัดนำเที่ยวโดยไม่มีใบอนุญาตหรือประกอบการในระหว่างถูกสั่งพักใช้ใบอนุญาต
2. ห้ามทำหน้าที่มัคคุเทศก์ โดยไม่มีใบอนุญาตหรือปฏิบัติงานระหว่างถูกพักใช้ใบอนุญาต
3. จะต้องไม่ปฏิบัติผิดกฎเกณฑ์อื่น ๆ ที่วางไว้ เช่น จ้างมัคคุเทศก์ไม่ตรงประเภท, เป็นมัคคุเทศก์แต่ไม่ติดบัตรขณะปฏิบัติหน้าที่ แต่งกายไม่สุภาพ ประพฤติผิดจรรยาบรรณอื่น ๆ ฯลฯ
4. ใบอนุญาตของผู้ประกอบการนำเที่ยว ต้องแสดงไว้ในที่เปิดเผยให้บุคคลทั่วไปเห็นได้ชัด

สรุปความหมายของมัคคุเทศก์ *มัคคุเทศก์* หมายถึง ผู้นำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของนักท่องเที่ยวด้วยความพึงพอใจ ประทับใจและมีความสุขเกี่ยวกับสถานที่หรือบุคคล โดยได้รับค่าตอบแทน

4.3 คุณสมบัติ ของมัคคุเทศก์

งานของมัคคุเทศก์ในฐานะผู้นำเที่ยวจัดเป็นงานบริการ โดยทั่วไปมัคคุเทศก์ที่ดีควรมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. มีมนุษยสัมพันธ์ดี ได้แก่ ความสามารถในการสร้างความประทับใจ และการผูกมิตรกับผู้อื่น หรือเป็นบุคคลที่มีลักษณะดังนี้
  - มองโลกในแง่ดีมีความสุจริตใจ
  - สดชื่น ร่าเริง มีอารมณ์ขัน
  - มีน้ำใจ พร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือ ยินดีที่ได้เห็นผู้อื่นมีความสุข

- มีความเอื้อเฟื้อ รู้จักอาทรห่วงใยผู้อื่น
- มีอัธยาศัยไม่ง้าวร้าว ไม่สำคัญตนว่าเด่นเหนือผู้อื่น

มัคคุเทศก์ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี จะเป็นมัคคุเทศก์ที่เอาใจใส่ดูแลและอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวเสมอญาติ ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย และประทับใจในการท่องเที่ยว

2. มีบุคลิกภาพดี มีลักษณะดังนี้

- มีพละนาถัยสมบูรณ์
- มีความคล่องแคล่วว่องไว กระจับกระจาง สดชื่นแจ่มใส
- มีอารมณ์มั่นคง เยือกเย็น ไม่วุ่นไหวง่าย เชนยสถานการณั้ต่างๆ อย่างสงบ
- เอาใจใส่ดูแลความสะอาดของร่างกายอย่างทั่วถึง ไม่ปล่อยให้เกิดคราบ หรือกลิ่นอันพึงรังเกียจ

3. มีความรู้ดี มีลักษณะดังนี้

- สนใจลิ่งรอบตัว
- ช่างสังเกต
- รักการค้นคว้า
- เป็นนั้กอ่าน
- เป็นนั้กฟัง
- มีความจำดี
- รู้จักวิเคราะห์แยกแยะเหตุผลข้อเท็จจริงและความคิดเห็น

มัคคุเทศก์ที่มีความรู้ดีจะช่วยให้ นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง และได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวคุ้มกับเงินและเวลาที่เสียไป

4. มีวาทศิลป์ มีลักษณะดังนี้

- มีน้ำเสียงชัดเจน แจ่มใส ชวนฟัง
- มีจังหวะและลีลาการพูดเหมาะสม
- ใช้ระดับของภาษาได้เหมาะกับผู้ฟัง
- ใช้ภาษาถูกต้อง สื่อความหมายได้ชัดเจนตรงประเด็น
- มีลำดับการพูดดี เข้าใจง่าย
- สามารถเร้าความสนใจของผู้ฟังและทำให้ติดตามฟังจนจบโดยไม่เบื่อหน่าย

มัคคุเทศก์ที่มีวาทศิลป์จะช่วยให้ นักท่องเที่ยวได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน ทำให้การท่องเที่ยวไม่น่าเบื่อหน่าย

5. มีความรักงาน ซึ่งถือเป็นหัวใจของการทำงาน บุคคลที่มีความรักงานจะมีความกระตือรือร้นที่จะทำงาน มีความสุขใจในการทำงาน ทำให้งานนั้นมีประสิทธิภาพ มัคคุเทศก์ที่มีความรักงาน รักที่จะ

ให้ความดูแลนักท่องเที่ยว รักที่จะอธิบาย กระตือรือร้นที่จะนำนักท่องเที่ยวไปชมสถานที่แปลกใหม่ ยินดีที่จะหยิบบันทึกประสบการณ์ที่ดีที่มีค่าแก่นักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจ และรักที่จะค้นคว้าหาความรู้ เพื่อให้ผลงานของตนมีประสิทธิภาพ และพอใจที่จะพัฒนางานของตน

นอกจากคุณสมบัติดังกล่าวแล้ว มัคคุเทศก์ควรมีความสามารถด้านภาษา เพื่อสื่อสารทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง รวมถึงความสามารถด้านวิชาการ ความสามารถด้านการนำเที่ยว ตลอดจนความสามารถด้านการแก้ปัญหาด้วย

ในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ มัคคุเทศก์ต้องแต่งกายสุภาพ เหมาะสมกับสถานที่ พร้อมทั้งติดเครื่องหมายแสดงการเป็นมัคคุเทศก์ซึ่งได้รับใบอนุญาต และใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์ไว้ที่อกเสื้อ (เว้นแต่จะอยู่ในสภาพ ที่ไม่อาจปฏิบัติเช่นนั้นได้) มัคคุเทศก์ต้องไม่บรรยายหรืออธิบายเรื่องราวที่ไม่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว และต้องไม่กระทำการใด ๆ นอกเหนือความตกลงที่มีอยู่กับผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว หรือนักท่องเที่ยว ทั้งนี้พฤติกรรมที่มัคคุเทศก์ไม่ควรทำเพราะจะทำให้เสียชื่อเสียง เกียรติยศและจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์ ได้แก่

1. การบังคับให้นักท่องเที่ยวซื้อรายการท่องเที่ยวพิเศษ หมายถึงมัคคุเทศก์ที่แสดงกิริยาล่อลวง หรือ ชูเชิญ หรือกระทำการใด ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวอยู่ในสภาพที่จะต้องปฏิบัติตามโดยไม่สมัครใจนอกเหนือจาก ที่ได้ตกลงกันไว้กับผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว
2. การนำนักท่องเที่ยวไปซื้อสินค้าที่เป็นการหลอกลวง หรือมีราคาสูงผิดปกติ เพื่อให้ตนได้รับค่าบำเหน็จจากร้านค้าที่เกี่ยวข้อง
3. การเรียกร้องขอเงินค่าทิป หมายถึงการพูดจาโน้มน้าวขอความเห็นอกเห็นใจแก่ตนว่าการนำเที่ยวในครั้งนี้ขาดทุน ขอให้จ่ายค่าตอบแทนให้พิเศษ
4. การยัดหนังสือเดินทางและบัตรโดยสารเครื่องบินไว้จนกว่านักท่องเที่ยวจะจ่ายค่าตอบแทน บางประเภทให้เสียก่อน
5. อธิบายหรือบอกกล่าวเรื่องราวแก่นักท่องเที่ยว อันจะนำมาซึ่งความไม่ถูกต้อง และเสื่อมเสียต่อชื่อเสียงของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รวมทั้งภาพพจน์ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย
6. ไม่รับผิดชอบงานในหน้าที่มัคคุเทศก์ หรือละทิ้งหน้าที่การงาน มัคคุเทศก์จะต้องคำนึงถึง ประโยชน์ของนักท่องเที่ยว ตามที่ได้ตกลงเกี่ยวกับรายการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ
7. ปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ซื่อสัตย์สุจริต แสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ หรือกระทำการใด ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวอยู่ในสภาพที่ต้องปฏิบัติตามโดยไม่สมัครใจ

4.4 ความสามารถของมัคคุเทศก์

นอกเหนือจากคุณสมบัติทั้ง 5 ประการแล้ว มัคคุเทศก์ยังต้องมีความสามารถที่จะทำให้คุณสมบัติเหล่านั้นเด่นชัดเป็นที่ประจักษ์ ความสามารถของมัคคุเทศก์ ประกอบด้วย

1. ความสามารถด้านภาษา โดยเหตุที่งานของมัคคุเทศก์ เป็นงานที่ต้องใช้ภาษาเป็นหลักโดยเฉพาะภาษาพูด มัคคุเทศก์จึงต้องมีความสามารถในการใช้ภาษาแม่ของตนและ

ภาษาต่างประเทศอื่น ๆ อยู่ในเกณฑ์ที่ดี คือ สามารถที่จะสื่อสารทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวได้อย่างคล่องแคล่วและถูกต้องตามระเบียบการใช้ภาษา ความสามารถด้านภาษาจะเป็นคุณสมบัติสำคัญในการพิจารณารับมีัคคุเทศก์เข้าทำงาน

2. ความสามารถด้านวิชาการ ได้แก่ ความรู้ที่มีัคคุเทศก์ต้องใช้เพื่อการประกอบอาชีพ คือ

- ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว เช่น ที่ตั้ง ประวัติความเป็นมา สภาพภูมิประเทศ ลักษณะทางกายภาพ การเข้าถึงที่พักแรม กิจกรรมการท่องเที่ยว ฯลฯ
- ความรู้เกี่ยวกับความเป็นไทย เช่น ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต ศาสนา ความเชื่อ ธรรมเนียมจารีตประเพณี อาหารการกิน การเมืองการปกครอง ฯลฯ
- ความรู้รอบตัวอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว เช่น อัตราแลกเปลี่ยนเงินสกุลต่าง ๆ กับเงินไทย ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาติต่าง ๆ เหตุการณ์โลกปัจจุบัน อัตราค่าที่พักและบริการต่าง ๆ ของโรงแรม ระเบียบพิธีการทางศุลกากร แหล่งเริงรมย์ และแหล่งซื้อสินค้าต่าง ๆ ตลอดจนการปฐมพยาบาล ฯลฯ

3. ความสามารถด้านการนำเที่ยว เป็นหัวใจสำคัญของอาชีพมีัคคุเทศก์ มีัคคุเทศก์แม้จะมีคุณสมบัติ 5 ประการ มีความสามารถในการใช้ภาษาและมีความสามารถด้านวิชาการเป็นอย่างดี แต่หากขาดความสามารถด้านการนำเที่ยวก็ไม่อาจประสบความสำเร็จในอาชีพได้ มีัคคุเทศก์ที่มีความสามารถด้านการนำเที่ยว จะทำให้การท่องเที่ยวเป็นไปด้วยความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ประกอบด้วยสาระความรู้และการพักผ่อน อย่างแท้จริง นักท่องเที่ยวไม่รู้สึกรู้หายเหนื่อย เพราะถูกเร่งรัดและเบื่อหน่ายเพราะถูกยัดเยียดด้วยความรู้จนเกินความจำเป็น หรือเบื่อหน่ายเพราะมีัคคุเทศก์ขาดความรู้ ไม่สามารถสนองความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ ความสามารถด้านการนำเที่ยวประกอบด้วย

- ความสามารถในการจัดเวลา มีัคคุเทศก์ที่ดีต้องสามารถคำนวณเวลาในการนำเที่ยวแต่ละรายการได้พอเหมาะ และนักท่องเที่ยวได้ท่องเที่ยวครบตามรายการที่จัดให้โดยไม่รู้สึกรู้หายเหนื่อยหรือเบื่อหน่าย การเตรียมการข้อนี้ทำได้โดยมีัคคุเทศก์ต้องสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวล่วงหน้า แบ่งเวลาในการนำชมแต่ละจุดตามความสำคัญและความน่าสนใจ ทั้งนี้โดยไม่ลืมคำนึงถึงการให้เวลาส่วนตัวแก่นักท่องเที่ยวด้วย เช่น การปล่อยให้ให้นักท่องเที่ยวเดินเที่ยวชมโดยอิสระในจุดที่แต่ละคนสนใจเป็นพิเศษ การให้เวลาถ่ายรูป ทำธุระส่วนตัว ตื่นน้ำ รับประทานอาหารว่าง ซักรั้วของที่ระลึก ฯลฯ
- ความสามารถในการวิเคราะห์นักท่องเที่ยว มีัคคุเทศก์ที่ดีต้องสามารถวิเคราะห์นักท่องเที่ยวในกลุ่มที่ตนรับผิดชอบนำเที่ยวแต่ละครั้งว่ามีความสนใจในเรื่องใดเป็นพิเศษ เพื่อจะได้สามารถสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

ได้ถูก เช่น นักท่องเที่ยวมีความสนใจชมศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม มัคคุเทศก์ควรใช้เวลาส่วนใหญ่กับการเที่ยวชมแหล่งศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม รวมทั้งให้การบรรยายในแต่ละจุดโดยละเอียด ส่วนนักท่องเที่ยวที่สนใจเพียงท่องเที่ยว ถ่ายรูปและซื้อของที่ระลึก มัคคุเทศก์ก็ควรบรรยายสั้น ๆ เฉพาะเรื่องทั่ว ๆ ที่นักท่องเที่ยวควรทราบ และให้เวลาอิสระแก่นักท่องเที่ยวมากขึ้นตามที่นักท่องเที่ยวพอใจ โดยไม่เกินเวลาที่กำหนดในรายการนำเที่ยว การวิเคราะห์นักท่องเที่ยวทำได้โดยการศึกษาลักษณะประจำชาติของชนชาติต่าง ๆ เช่น ชนชาติฝรั่งเศส มักสนใจประวัติศาสตร์และโบราณคดี อเมริกันชอบท่องเที่ยวผจญภัย ชาวเอเชียชอบถ่ายรูปและซื้อของ เป็นต้น เพศ วัย และระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยวมีส่วนกำหนดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้เช่นกัน

- ความสามารถในการสร้างความสนใจ มัคคุเทศก์ที่ดีต้องสามารถทำให้นักท่องเที่ยวสนุกสนานเพลิดเพลินตลอดรายการท่องเที่ยว ทั้งระหว่างการเดินทางและจุดแวะชม ดังนั้น นอกจากความรู้เกี่ยวกับจุดท่องเที่ยวและสถานที่ที่น่าสนใจตามทางผ่านที่มัคคุเทศก์อาจชี้ชวนให้นักท่องเที่ยวสนใจได้แล้ว หากเดินทางเป็นเวลานาน มัคคุเทศก์ควรมีความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมหรือการละเล่นเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อคลายเหงา และช่วยให้เกิดความเป็นกันเองภายในกลุ่มของนักท่องเที่ยวด้วย
- ความสามารถในการบริการและอำนวยความสะดวก มัคคุเทศก์ที่ดีต้องเอาใจใส่ดูแลให้นักท่องเที่ยวได้ท่องเที่ยวด้วยความสนุกสนาน เพลิดเพลิน สะดวกสบาย และปลอดภัยปราศจากอุปสรรคและข้อขัดข้อง ดังนั้น ก่อนการนำเที่ยวทุกครั้ง มัคคุเทศก์ควรตรวจสอบความเรียบร้อยของยานพาหนะ แจ่งย้ายสถานที่พักแรม และสถานประกอบการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง นัดหมายและให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่จะไป ตั้งแต่กำหนดการ การเตรียมตัว ข้อปฏิบัติต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวควรทราบ เช่น การเข้าชมพระบรมมหาราชวังต้องแต่งกายสุภาพ การเข้าพระอุโบสถต้องถอดรองเท้า สุภาพสตรีจะถูกเนื้อต้องตัวพระสงฆ์ไม่ได้ การอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ถ่ายภาพหรือถ่ายภาพยนตร์ ฯลฯ การเตรียมสัมภาระและข้อควรระวังต่าง ๆ เอาใจใส่ดูแลนักท่องเที่ยวโดยทั่วถึงและเสมอภาค

4. ความสามารถด้านการแก้ปัญหา มัคคุเทศก์ที่ดีต้องมีความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว โดยคำนึงถึงประโยชน์ของนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ การที่จะแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดีนั้น มัคคุเทศก์ต้องมีการเตรียมการที่ดี โดยศึกษาล่วงหน้าถึงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในการนำชมแต่ละรายการและศึกษาขั้นตอนของการแก้ปัญหาเหล่านั้น รวมทั้งจัดเตรียมอุปกรณ์หรือวิธีการไว้ล่วงหน้า โดยมีสิ่งสำคัญ คือ ความมีสติมั่นคงและความรอบคอบ

ของมัคคุเทศก์ ตัวอย่างปัญหาเฉพาะหน้าที่อาจเกิดขึ้นได้ เช่น การนำเที่ยวทางเรือ อาจเกิดอุบัติเหตุ เรือจม และนักท่องเที่ยวว่ายน้ำไม่เป็น ทางแก้ปัญหา คือ ตรวจสอบเรือที่เป็นพาหนะว่ามีชูชีพหรือ เครื่องช่วยชีวิตพร้อมและอยู่ในสภาพใช้งานได้ มัคคุเทศก์ควรผ่านหลักสูตร ช่วยคนตกน้ำหรือรู้วิธี ช่วยคนตกน้ำ เป็นต้น

4.5 บทบาทและหน้าที่ของมัคคุเทศก์

มัคคุเทศก์มีบทบาทสำคัญ 2 บทบาท บทบาทแรก ได้แก่ บทบาทในฐานะตัวแทนของประเทศหรือของท้องถิ่นที่ตนประกอบอาชีพอยู่ ส่วนอีกบทบาทหนึ่ง คือ บทบาทของผู้นำเที่ยว ซึ่งเป็นบทบาทปกติ แต่ละบาทบาทมีหน้าที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม มัคคุเทศก์ต้องรับผิดชอบที่จะ ปฏิบัติหน้าที่เหล่านี้ โดยหลีกเลี่ยงไม่ได้

บทบาทหน้าที่ในฐานะตัวแทนของประเทศหรือของท้องถิ่นนั้น เมื่อนักท่องเที่ยว เดินทางมาท่องเที่ยว บุคคลที่นักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดที่สุดตลอดระยะเวลาท่องเที่ยว คือ มัคคุเทศก์ นักท่องเที่ยวจะยึดมัคคุเทศก์เป็นที่พึ่ง ให้ความไว้วางใจและเชื่อถือทุกสิ่งที่มีมัคคุเทศก์ แนะนำ สำหรับนักท่องเที่ยวแล้ว การแสดงออกของมัคคุเทศก์เป็นเครื่องแสดงความเป็นชนชาตินั้น หรือความเป็นคนท้องถิ่นนั้น หากนักท่องเที่ยวประทับใจมัคคุเทศก์ในทางที่ไม่ดี นักท่องเที่ยวก็จะมีทัศนคติในทางลบต่อประเทศหรือท้องถิ่นนั้นด้วย ดังนั้น บทบาทของมัคคุเทศก์ในฐานะตัวแทนของประเทศหรือท้องถิ่น จึงเป็นบทบาทที่สำคัญยิ่ง แม้จะมีใช้บทบาทหลักของมัคคุเทศก์ก็ตาม

ในฐานะตัวแทนของประเทศหรือท้องถิ่น มัคคุเทศก์มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. แสดงความเป็นไทยให้ประจักษ์แก่นักท่องเที่ยว ทั้งในด้านกิจกรรมการบริการ การวางตน ค่านิยมของสังคมไทย เช่น ความอ่อนโยน ความมีน้ำใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ตลอดจน การดำรงชีวิตตามวัฒนธรรมไทย กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ มัคคุเทศก์ทำหน้าที่เป็น *ทูตวัฒนธรรม* นั้นเอง

2. สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างชนชาติ สร้างสภาพลักษณะที่ดีให้แก่ชาติและสถาบันต่างๆ ของชาติ เชิดชูความเป็นชาติอารยะที่ทัดเทียมกับชาติอื่นๆ หลีกเลี่ยงการประพฤติปฏิบัติที่อาจนำความเสื่อมเสียมาสู่ประเทศชาติ หรือความประพฤติที่อาจก่อให้เกิดความรู้สึกดูหมิ่นเหยียดหยามแก่ประเทศชาติและชนชาติไทย กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ทำหน้าที่เป็น *ทูตสันติภาพ* นั้นเอง

กล่าวโดยสรุป *มัคคุเทศก์* มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมงานด้านการท่องเที่ยว เสริมสร้างเศรษฐกิจของประเทศและนำเงินตราเข้าสู่ประเทศไทยปีละหลายล้านบาท จากสถิติจำนวน นักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทาง เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยของกรมการท่องเที่ยว พบว่าในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่มัคคุเทศก์หรือผู้นำเที่ยว ซึ่งเปรียบเสมือนทูตวัฒนธรรม จะต้องคอยแนะนำและให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยว อีกทั้งมัคคุเทศก์ ยังถือเป็นกลไกที่มีความสำคัญยิ่ง ในการเป็นตัวกลางเชื่อมโยงให้นักท่องเที่ยวเข้าใจถึงการตระหนักถึงความรับผิดชอบร่วมกัน

ในการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการกระจายข้อมูลสารสนเทศไปยังนักท่องเที่ยว เป็นองค์ประกอบที่มีศักยภาพที่สุดในการควบคุมพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ การให้ความรู้ แก่นักท่องเที่ยวและควบคุมพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยมัคคุเทศก์ คือ ผู้มีบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูล และรายละเอียดของทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยว มัคคุเทศก์จะเป็น ผู้คอยอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวตลอดจนคอยชี้แนะ อธิบายสิ่งต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยวทราบ มัคคุเทศก์จึงมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวสามารถตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว สามารถคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ เพื่อเป็นการเสริมสร้างรากฐานของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนต่อไป

9. งานวิ จั ยที่เกี่ยวข้อง

พันธทิพย์ อธิปัญญพงษ์ (2543:65) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทของมัคคุเทศก์ในการส่งเสริมจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวอย่างอนุรักษ์ กรณีศึกษา สมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย ผลการศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหนึ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณลักษณะที่ดีพร้อมทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม ตลอดจนเป็นการส่งเสริมให้เกิดความสำนึกในบทบาทหน้าที่ที่จะพัฒนาตนเองและสังคมให้เจริญก้าวหน้า รวมทั้งช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม เมื่อมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเพิ่มมากขึ้น ย่อมจะนำความสูญเสียและเสื่อมโทรมมาสู่สภาพแวดล้อม ซึ่งส่วนใหญ่มีสาเหตุสำคัญมาจากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ขาดความรับผิดชอบและจิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม ดังนั้น การพัฒนาจิตสำนึกในการท่องเที่ยวอย่างอนุรักษ์ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งและถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมัคคุเทศก์จะเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การท่องเที่ยวนั้น มีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับสมดุลธรรมชาติ ระบบนิเวศน์ การอนุรักษ์ ตลอดจนแนวทางในการปฏิบัติตนอย่างถูกต้องในการท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ การเป็นผู้นำหรือผู้กระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติตนที่ถูกต้อง ซึ่งจะส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเกิดความตระหนักและมีจิตสำนึกในการท่องเที่ยวอย่างอนุรักษ์ เกิดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางท่องเที่ยวในระยะยาวต่อไป

ภราเดช พยัฆวิเชียร (อ้างใน รณกร ตีรกานนท์, 2544:1) สะท้อนปัญหาผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันว่า เป็นผลจากการพัฒนาในมิติเชิงเศรษฐกิจเป็นหลัก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) มองว่าจะทำอย่างไรถึงจะลดการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวและลดการบริโภคของคนกลุ่มใหญ่ลง เนื่องจากในจำนวน

นักท่องเที่ยวทั้งหมด นักท่องเที่ยวไทยเป็นกลุ่มใหญ่มากที่สุด แต่ได้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจน้อย ขณะเดียวกันก็ก่อผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากที่สุด พร้อมกับยกตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่บางแห่งในช่วงเทศกาลหรือวันหยุด เพื่อลดการก่อผลกระทบ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยพยายามรณรงค์ให้มีการกระจายอำนาจไปสู่ชุมชน ให้คนในพื้นที่ทำหน้าที่ดูแลจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตน จัดสรรงบประมาณลงในพื้นที่บางแห่ง และจัดให้มีการศึกษาผลกระทบหรือขีดจำกัดทางกายภาพและสังคมและหาแนวทางในการส่งเสริมให้ชุมชนมีการจัดการด้วยตนเอง

นอกจากนี้ ภราเดช พยัฆวิเชียร ยังเสนอว่า การใช้โครงสร้างองค์กรที่มีอยู่ในปัจจุบันให้เกิดประโยชน์ น่าจะเป็นวิธีการที่เหมาะสม สิ่งที่ต้องทำต่อไปคือการสร้างกลไกการทำงาน ให้สามารถทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น มีการตรวจสอบและมีส่วนร่วมมากขึ้น พร้อมทั้งชี้ว่า ทรัพยากรที่เป็นวัตถุดิบทางการท่องเที่ยวมีอยู่จำกัดและ มีความสำคัญด้านอื่น ๆ รอบตัวเรา เช่น ทรัพยากรป่าไม้ เป็นต้น ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ดำเนินการจัดทำนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้นมาแล้ว โดยได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (ธณกร ตีรภานนท์, 2541:11-12)

เดวิส (David, 2001) ได้ทำการศึกษาถึงบทบาทต่างๆ ที่มีคคุเทศก์ทางด้านธรรมชาติ ในออสเตรเลียควรจะทำ เพื่อให้การนำเที่ยวนั้นดำเนินไปอย่างเหมาะสม ผลการศึกษาสรุปว่า ในการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมนั้น มัคคุเทศก์ควรจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุดต่อสิ่งแวดล้อมนั้น และไม่ใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศจนเกินความสามารถที่ระบบนิเวศจะรับไว้ได้ ดังนั้น มัคคุเทศก์จะต้องมีความรู้ในเรื่องระบบนิเวศและหลักการอนุรักษ์ และมีทักษะในการอธิบายเรื่องสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว เพื่อจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวให้มีความรับผิดชอบต่อมากขึ้นนั่นเอง

โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1980) ซึ่งเป็นปรมาจารย์ทางด้าน การท่องเที่ยวได้สรุปบทบาทของมัคคุเทศก์ว่า มี 4 อย่าง คือ

- เป็นผู้จัดเตรียมการ
- เป็นผู้นำกลุ่ม
- เป็นครู
- เป็นผู้ให้ความบันเทิง

สำหรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ บทบาทของมัคคุเทศก์ก็จะเพิ่มมากขึ้น คือ

- เป็นผู้ปลุกเร้าสำนึกทางสิ่งแวดล้อมให้นักท่องเที่ยว รู้สึกรับผิดชอบต่อขณะกำลังท่องเที่ยว

- เป็นผู้อธิบายเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมได้ตักจนนักท่องเที่ยวมีความซาบซึ้งและเปลี่ยนทัศนคติมาร่วมกันอนุรักษ์สภาพแวดล้อมในระยะยาวต่อไป ซึ่งนับว่าคุณสมบัติ 2 ข้อหลังยังเป็นช่องว่างที่มัคคุเทศก์ทั่วไปยังไม่มี

ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะเป็นจริงขึ้นมาได้ ผู้นำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์มิใช่เพียงแต่จัดประสบการณ์ที่มีคุณภาพให้นักท่องเที่ยวอย่างเดียวเท่านั้น แต่เป็นประสบการณ์ที่มีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมอีกด้วย ซึ่งบริษัทนำเที่ยวใหญ่ ๆ เช่น Quicksilver ก็มีความภูมิใจมากที่ได้จ้างนักชีววิทยาทางทะเล และนักวิทยาศาสตร์เป็นมัคคุเทศก์ ส่วนบริษัทนำเที่ยวอื่น ๆ ในออสเตรเลียก็ได้ผูกตัวเองไว้กับองค์กรต่าง ๆ เช่น Australian Conservation Foundation ซึ่งได้มีข้อตกลงร่วมกันในพันธะสีเขียว (Green Bond) เพื่ออนุญาตให้มีการลงทุนและสนับสนุนโครงการใด ๆ ที่มีการยอมรับว่าไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ส่วนในประเทศแคนาดานั้นถึงแม้ว่าจะยังไม่มีหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยตรง แต่ก็ได้มีหลักสูตรสำหรับการผลิตมัคคุเทศก์เพื่อการท่องเที่ยวแบบผจญภัย ซึ่งระยะเวลาในการศึกษาถึง 2 ปี ซึ่งนับว่าประเทศดังกล่าวให้ความสำคัญกับคุณภาพของมัคคุเทศก์อย่างยิ่ง

บทที่ 3 ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “บทบาทของมัคคุเทศก์กับการมีส่วนร่วมในการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล” เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเกี่ยวกับประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างและการกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ มัคคุเทศก์ในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) ตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละชั้นภูมิ คำนวณขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

โดย n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง
(ในการวิจัยครั้งนี้มีค่าเท่ากับ 0.05)

$$\begin{aligned} \text{จำนวนกลุ่มตัวอย่าง} &= \frac{842}{1+842(0.05)^2} \\ &= \frac{842}{1+842(0.0025)} \\ &= \frac{842}{1+2.11} \\ &= \frac{842}{3.11} \\ &= 270 \end{aligned}$$

ดังนั้น จะได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างของประชากรที่เป็นมัคคุเทศก์ในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล จำนวน 270 ราย จากนั้นจึงทำการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Random Sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่ต้องการ

ตาราง 1 จำนวนมัคคุเทศก์ในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล

จังหวัด	จำนวน (ราย)
ตรัง	369
สตูล	473
รวม	8๔2

ที่มา: สำนักงานทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมััคคุเทศก์ สาขาภาคใต้เขต 1
ข้อมูล ณ วันที่ 31 ตุลาคม 2553

ตาราง 2 จำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

จังหวัด	จำนวนประชากร (ราย)	จำนวนตัวอย่าง (ราย)
ตรัง	369	118
สตูล	473	152
รวม	8๔2	270

รวมกลุ่มตัวอย่างที่ทำการเก็บข้อมูลทั้งสิ้น 270 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งมุ่งศึกษาค้นคว้าข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบทบาทของมััคคุเทศก์กับการมีส่วนร่วมในการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) และแบบคำถามปลายเปิด ประกอบด้วยเนื้อหา 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 สอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้คำถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ส่วนที่ 2 สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของมัคคุเทศก์กับการมีส่วนร่วมในการรักษา สภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยว โดยมีการกำหนดเกณฑ์เลือกตอบจำนวน 5 ระดับ ตามมาตราส่วน ประเมินค่า (Rating Scale) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยมาก ดังนี้

- 5 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด
- 4 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมมาก
- 3 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง
- 2 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมน้อย
- 1 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมน้อยมาก

ส่วนที่ 3 สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาต่างๆ และ ข้อเสนอแนะ โดยการตั้งคำถามแบบปลายเปิด ให้กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นตามความเป็นจริง

การทดสอบแบบสอบถาม

1. การหาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม ความครอบคลุมเนื้อหา และความชัดเจนของคำถาม เพื่อนำมาแก้ไขปรับปรุงให้มีความถูกต้องเหมาะสมตรงตามวัตถุประสงค์ การศึกษาวิจัยในครั้งนี้

2. การหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไข เรียบร้อยแล้ว ไปทดสอบก่อนปฏิบัติจริง (Pre-test) โดยผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามไปทดสอบกับ กลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ศึกษามัคคุเทศก์ในเขตพื้นที่ จังหวัดสงขลา จำนวน 30 ตัวอย่าง แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (The Coefficient of Alpha) ผลปรากฏว่าหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามได้ $\alpha = 0.915$

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากมัคคุเทศก์ ในพื้นที่ที่ได้กำหนดไว้ในขอบเขตการศึกษา โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้น

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร บทความ งานวิจัย รวมทั้งข้อมูลสถิติมัคคุเทศก์จากสำนักงานทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ สาขาภาคใต้ เขต 1

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและการหาค่าสถิติในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจาก แบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ (SPSS for Windows : Statistical Product and Service Solutions) โดย

1. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของมัคคุเทศก์ในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และการหาอัตราส่วนร้อยละ (Percentage Distribution)

2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของมัคคุเทศก์ในการมีส่วนร่วมต่อการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล วิเคราะห์เป็นรายข้อ นำมาคำนวณค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) เป็น 3 ระดับ คือ มาก ปานกลาง น้อย ตามความคิดของ John W. Best (อ้างถึงใน วิยะดา เขียวจันทร์, 2545:28 – 29) ดังนี้

1.00 – 2.33	หมายถึง	น้อย
2.34 – 3.67	หมายถึง	ปานกลาง
3.68 – 5.00	หมายถึง	มาก

3. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ นำเสนอโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) บรรยายใช้การสรุปตามความถี่ของการตอบ

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง บทบาทของมัคคุเทศก์กับการมีส่วนร่วมในการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 216 คน ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ตามลำดับดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และการหาอัตราส่วนร้อยละ (Percentage Distribution)

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของมัคคุเทศก์ในการมีส่วนร่วมต่อการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาต่างๆ และข้อเสนอแนะ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการแจกแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 270 ชุด ได้รับการตอบกลับมาจำนวน 216 ชุด คิดเป็นร้อยละ 80 ดังนี้

ตาราง 3 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

มัคคุเทศก์ในเขตพื้นที่	กำหนดไว้ (ราย)	ผู้ตอบแบบสอบถาม (ราย)	คิดเป็นร้อยละ (%)
จังหวัดตรัง	120	96	44.4
จังหวัดสตูล	150	120	55.6
รวม	270	216	80

ผลการศึกษาจากผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 216 คน สามารถจำแนกข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้จากการทำหน้าที่มัคคุเทศก์ ระยะเวลาในการประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ ประเภทใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์ ภาษาหลักที่ใช้ในการประกอบอาชีพ การประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ การปฏิบัติหน้าที่มัคคุเทศก์ และลักษณะการปฏิบัติงานในปัจจุบัน ดังต่อไปนี้

ตาราง 4 จำนวน และร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	149	69.0
หญิง	67	31.0
รวม	216	100.0
2. อายุ		
18-30 ปี	70	32.4
31-40 ปี	100	46.3
41-50 ปี	41	19.0
51-60 ปี	3	1.4
60 ปีขึ้นไป	2	0.9
รวม	216	100.0
3. ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	14	6.5
มัธยมศึกษาตอนต้น	24	11.1
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช./หรือเทียบเท่า	49	22.7
อนุปริญญา/ปวส./หรือเทียบเท่า	47	21.8
ปริญญาตรี/เทียบเท่า	80	37.0
อื่นๆ ได้แก่ ปริญญาโท	2	0.9
รวม	216	100.0
4. รายได้จากการทำหน้าที่มีคชศก		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	7	3.2
5,000 - 10,000 บาท	65	30.1
10,000 - 15,000 บาท	97	44.9
15,000 - 20,000 บาท	38	17.6
20,000 บาท ขึ้นไป	9	4.2
รวม	216	100.0

ตาราง 4 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
5. ระยะเวลาในการประกอบอาชีพมัคคุเทศก์		
น้อยกว่า 1 ปี	21	9.7
1 - 5 ปี	88	40.7
5 - 10 ปี	86	39.8
10 ปี ขึ้นไป	21	9.7
รวม	216	100.0
6. ประเภทใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์		
ทั่วไป (ต่างประเทศ)	71	32.9
เฉพาะ (ต่างประเทศ-เฉพาะพื้นที่)	33	15.3
เฉพาะ (เดินป่า)	3	1.4
เฉพาะ (ทางทะเล)	17	7.9
เฉพาะ (ทางทะเลชายฝั่ง)	78	36.1
เฉพาะ (แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ)	14	6.5
รวม	216	100.0
7. ภาษาหลักที่ใช้ในการประกอบอาชีพมัคคุเทศก์		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
อังกฤษ	177	54.3
มาลายู	48	14.7
ฝรั่งเศส	3	0.9
อื่นๆ ได้แก่ ไทย	98	30.1
รวม	326	100.0
8. การประกอบอาชีพมัคคุเทศก์		
อาชีพหลัก	101	46.8
อาชีพเสริม	115	53.2
รวม	216	100.0

ตาราง 4 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
9. ในการปฏิบัติหน้าที่มีคฤศเทศก์		
สังกัด	58	26.9
ไม่สังกัด	158	73.1
รวม	216	100.0
10. ลักษณะการปฏิบัติงานในปัจจุบัน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ทัวร์นำนักท่องเที่ยวชาวไทยเที่ยวในประเทศ		
ไทย (Domestic)	144	57.6
ทัวร์นำนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเที่ยวในประเทศ(Inbound)		
	106	42.4
รวม	250	100.0
10.3 ลักษณะการนำเที่ยวประเภท (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ทัวร์เมือง (City Tour)	58	18.0
ทัวร์หลายวันหลายจังหวัด (Tour Around)	66	20.4
ทัวร์วันเดียว (One Day Trip)	136	42.1
ทัวร์ผจญภัย (Adventure Tour)	63	19.5
รวม	250	100.0

จากตาราง 4 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษา จำแนกตามตัวแปร ดังนี้

เพศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 69 และเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 31

อายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 46.3 รองลงมา คือ อายุระหว่าง 18-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.4 และอายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 19 อายุระหว่าง 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 1.4 อายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 0.9 ตามลำดับ

ระดับการศึกษาสูงสุด ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 37 รองลงมา คือ สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/

ปวช./หรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 22.7 และสำเร็จการศึกษาระดับอนุปริญญา/ปวส./หรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 21.8 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 11.1 สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 6.5 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 0.9 ตามลำดับ

รายได้จากการทำหน้าที่มัคคุเทศก์ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้จากการทำหน้าที่มัคคุเทศก์ จำนวน 10,000-15,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 44.9 รองลงมา คือ 5,000-10,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 30.1 และมีรายได้ 15,000-20,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 17.6 รายได้ 20,000 บาทขึ้นไปต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 4.2 รายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 3.2 ตามลำดับ

ระยะเวลาในการประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ 1-5 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.7 รองลงมา คือ 5-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 39.8 และ น้อยกว่า 1 ปี และ 10 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 9.7 เท่ากัน

ประเภทใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์ประเภทเฉพาะ (ทางทะเลชายฝั่ง) คิดเป็นร้อยละ 36.1 รองลงมา คือ ประเภททั่วไป (ต่างประเทศ) คิดเป็นร้อยละ 32.9 และประเภทเฉพาะ (ต่างประเทศ-เฉพาะพื้นที่) คิดเป็นร้อยละ 15.3 ประเภทเฉพาะ (ทางทะเล) คิดเป็นร้อยละ 7.9 ประเภทเฉพาะ (แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ) คิดเป็นร้อยละ 6.5 ประเภทเฉพาะ (เดินป่า) คิดเป็นร้อยละ 1.4 ตามลำดับ

ภาษาหลักที่ใช้ในการประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักในการนำเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 54.3 รองลงมา คือ ภาษาไทย คิดเป็นร้อยละ 30.1 ภาษามลายู คิดเป็นร้อยละ 14.7 และภาษาฝรั่งเศส คิดเป็นร้อยละ 0.9 ตามลำดับ

การประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์เป็นอาชีพเสริม คิดเป็นร้อยละ 53.2 และเป็นอาชีพหลัก คิดเป็นร้อยละ 46.8

ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่สังกัดบริษัท/หจก./สถานประกอบการใด (เป็นมัคคุเทศก์อิสระ/Freelance) คิดเป็นร้อยละ 73.1 และสังกัดผู้ประกอบการ คิดเป็นร้อยละ 26.9

ลักษณะการปฏิบัติงานในปัจจุบัน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่นำนักท่องเที่ยวชาวไทยเที่ยวในประเทศไทย (Domestic) คิดเป็นร้อยละ 57.6 รองลงมา คือ นำนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเที่ยวในประเทศไทย (Inbound) คิดเป็นร้อยละ 42.4 โดยส่วนใหญ่เป็นการนำเที่ยวประเภททัวร์วันเดียว คิดเป็นร้อยละ 42.1 รองลงมาคือ ทัวร์หลายวันหลายจังหวัด (Tour Around) คิดเป็นร้อยละ 20.4 ทัวร์ผจญภัย (Adventure Tour) คิดเป็นร้อยละ 19.5 ทัวร์เมือง (City Tour) คิดเป็นร้อยละ 18 ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของมัคคุเทศก์ต่อการมีส่วนร่วมในการรักษาสุขภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล โดยแบ่งเป็น 3 หัวข้อสำคัญ ดังนี้

ตาราง 5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับบทบาทของมัคคุเทศก์ในการมีส่วนร่วมต่อการรักษาสุขภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล โดยภาพรวม (N=216)

บทบาทการมีส่วนร่วมต่อการรักษาสุขภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยว	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	การแปรผล	อันดับ
1. บทบาทของมัคคุเทศก์ในการสร้างจิตสำนึกให้กับนักท่องเที่ยว	3.72	1.08	มาก	1
2. บทบาทของมัคคุเทศก์ในการร่วมมือกับชุมชนในการบริหารจัดการและดูแลทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่	3.64	0.65	ปานกลาง	2
3. บทบาทของมัคคุเทศก์ในการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด, ททท. ในการบริหารจัดการและดูแลทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่	3.04	0.90	ปานกลาง	3
รวม	3.47	0.88	ปานกลาง	

จากตาราง 5 พบว่า โดยภาพรวมบทบาทของการมีส่วนร่วมในการรักษาสุขภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวของมัคคุเทศก์ในพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า บทบาทของมัคคุเทศก์ในการสร้างจิตสำนึกให้กับนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72) ส่วนบทบาทของมัคคุเทศก์ในการร่วมมือกับชุมชนในการบริหารจัดการและดูแลทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64) และบทบาทของมัคคุเทศก์ในการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการบริหารจัดการและดูแลทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.04) ตามลำดับ

ตาราง 6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับบทบาทของมัคคุเทศก์ในการมีส่วนร่วมต่อการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล ด้านบทบาทในการสร้างจิตสำนึกให้กับนักท่องเที่ยว

บทบาทในการสร้างจิตสำนึก ให้กับนักท่องเที่ยว	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	การแปรผล	อันดับ
1. ในการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ได้มีการสอดแทรกความรู้เรื่องระบบนิเวศน์ธรรมชาติ นิเวศวิทยา และการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติแก่นักท่องเที่ยว	3.65	0.75	ปานกลาง	2
2. มัคคุเทศก์ได้ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดจากการทำลายสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวมาก-น้อยเพียงใด	3.90	0.75	มาก	1
3. มัคคุเทศก์ได้ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมด้านการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวในระดับใด	3.61	2.85	ปานกลาง	3
รวม	3.72	1.45	ปานกลาง	

จากตาราง 6 พบว่า โดยภาพรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของมัคคุเทศก์ในการสร้างจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 เมื่อพิจารณาพบว่ามัคคุเทศก์ได้ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดจากการทำลายสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว มีค่ามากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90) รองลงมา 2 อันดับ คือ ในการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ได้มีการสอดแทรกความรู้เรื่องระบบนิเวศน์ธรรมชาติ นิเวศวิทยา และการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติแก่นักท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65) และได้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมด้านการรักษาสภาพแวดล้อม ด้านการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61) ตามลำดับ

ตาราง 7 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับบทบาทของมัคคุเทศก์ในการมีส่วนร่วมต่อการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล ด้านบทบาทในการร่วมมือกับชุมชนในการบริหารจัดการและดูแลทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่

บทบาทในการร่วมมือกับชุมชน ในการบริหารจัดการและดูแล ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว ในพื้นที่	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	การแปรผล	อันดับ
1. มัคคุเทศก์ได้เข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมของชุมชนด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่	3.30	1.00	ปานกลาง	3
2. มัคคุเทศก์ได้ร่วมมือกับชุมชนในการผลักดันหรือกระตุ้นให้เกิดโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่	3.60	0.90	ปานกลาง	2
3. มัคคุเทศก์ได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบ หรือมาตรการในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน	4.01	0.82	มาก	1
รวม	3.64	0.91	ปานกลาง	

จากตาราง 7 พบว่า โดยภาพรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของมัคคุเทศก์ในการร่วมมือกับชุมชนในการบริหารจัดการและดูแลทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 เมื่อพิจารณาพบว่ามัคคุเทศก์ได้ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบหรือมาตรการในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน มีค่ามากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01) รองลงมา 2 อันดับ คือ ร่วมมือกับชุมชนในการผลักดันหรือกระตุ้นให้เกิดโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60) และได้เข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมของชุมชนด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.30) ตามลำดับ

ตาราง 8 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับบทบาทของมัคคุเทศก์ในการมีส่วนร่วมต่อการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล ด้านบทบาทในการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการบริหารจัดการและดูแลทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่

บทบาทในการร่วมมือกับหน่วยงาน ภาครัฐในการบริหารจัดการและดูแล ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	การแปรผล	อันดับ
1. มัคคุเทศก์ได้ร่วมมือกับหน่วยงาน ภาครัฐในการจัดกิจกรรมหรือ โครงการด้านการจัดการปัญหา สิ่งแวดล้อมในพื้นที่	3.01	1.04	ปานกลาง	2
2. มัคคุเทศก์ได้ร่วมมือเสนอปัญหา ด้านการท่องเที่ยวใน แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่แก่ หน่วยงานภาครัฐ	3.17	1.26	ปานกลาง	1
3. มัคคุเทศก์ได้เข้าร่วมอบรม โครงการหรือกิจกรรมที่หน่วยงาน ภาครัฐจัดขึ้น เพื่อให้ความรู้เรื่อง ระบบนิเวศน์ธรรมชาติ นิเวศวิทยา และการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม ทางธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว	2.93	1.23	ปานกลาง	3
รวม	3.04	1.18	ปานกลาง	

จากตาราง 8 พบว่า โดยภาพรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของมัคคุเทศก์ในการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการบริหารจัดการและดูแลทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.04 เมื่อแยกพิจารณาพบว่า มัคคุเทศก์มีบทบาทในการให้ความร่วมมือกับภาครัฐอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดและรองลงมา 2 อันดับ คือ ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการเสนอปัญหาด้านการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแก่หน่วยงานภาครัฐ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.17) ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการจัดกิจกรรมหรือโครงการด้านการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.01) และได้เข้าร่วมอบรมโครงการหรือกิจกรรมที่หน่วยงานภาครัฐจัดขึ้นเพื่อให้ความรู้เรื่องระบบนิเวศน์ธรรมชาติ นิเวศวิทยา และการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.93) ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาต่างๆ และข้อเสนอแนะ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา

ตาราง 9 แหล่งท่องเที่ยวที่มีความเปราะบางและเสี่ยงต่อการถูกทำลาย

แหล่งท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดตรัง		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เกาะกระดาน	40	13.7
ถ้ำมรกต	22	7.5
หาดปากเมง	61	20.9
แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดสตูล		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะตะรุเตา	58	19.9
ถ้ำภูผาเพชร	35	12.0
น้ำตกวังสายทอง	61	20.9
อื่นๆ ได้แก่ ชายหาดปากบารา	15	5.1
รวม	292	100.0

จากตาราง 9 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คิดว่าแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ที่น่าเที่ยวอยู่ในปัจจุบันมีความเปราะบางและเสี่ยงต่อการถูกทำลายมากที่สุด แยกเป็นจังหวัดตรัง และจังหวัดสตูล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดตรัง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความเห็นว่าหาดปากเมง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเปราะบางและเสี่ยงต่อการถูกทำลายมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 20.9 รองลงมา คือ เกาะกระดาน คิดเป็นร้อยละ 13.7 และถ้ำมรกต คิดเป็นร้อยละ 7.5 ตามลำดับ

แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดสตูล ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความเห็นว่าน้ำตกวังสายทอง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเปราะบางและเสี่ยงต่อการถูกทำลายมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 20.9 รองลงมา คือ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะตะรุเตา คิดเป็นร้อยละ 19.9 และถ้ำภูผาเพชร คิดเป็นร้อยละ 12.0 ตามลำดับ

ส่วนแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเปราะบางทั้งในพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล ได้แก่ เกาะเชือก เกาะม้า และชายหาดปากบารา ตามลำดับ

ตาราง 10 แหล่งท่องเที่ยวที่สมควรได้รับการฟื้นฟูอย่างเร่งด่วน

แหล่งท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดตรัง		
เกาะกระดาน	18	18.8
ถ้ำรกต	14	14.6
หาดปากเมง	56	58.3
อื่นๆ ได้แก่ เกาะเชือก เกาะม้า	8	8.3
รวม	96	100.0
แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดสตูล		
อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะตะรุเตา	57	47.5
ถ้ำภูผาเพชร	26	21.7
น้ำตกวังสายทอง	36	30.0
อื่นๆ ได้แก่ ชายหาดปากบารา	1	0.8
รวม	120	100.0

จากตาราง 10 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คิดว่าแหล่งท่องเที่ยวที่สมควรได้รับการฟื้นฟูอย่างเร่งด่วน แยกเป็นจังหวัดตรังและจังหวัดสตูล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดตรัง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความเห็นว่าหาดปากเมง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สมควรได้รับการฟื้นฟูอย่างเร่งด่วนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.3 รองลงมา คือ เกาะกระดาน คิดเป็นร้อยละ 18.8 ถ้ำรกต คิดเป็นร้อยละ 14.6 และเกาะเชือก เกาะม้า คิดเป็นร้อยละ 8.3 ตามลำดับ

แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดสตูล ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความเห็นว่าอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะตะรุเตา เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สมควรได้รับการฟื้นฟูอย่างเร่งด่วนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 47.5 รองลงมา คือ น้ำตกวังสายทอง คิดเป็นร้อยละ 30 ถ้ำภูผาเพชร คิดเป็นร้อยละ 21.7 และชายหาดปากบารา คิดเป็นร้อยละ 0.8 ตามลำดับ

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ความคิดเห็นของมัคคุเทศก์เกี่ยวกับสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม จากปัจจัย 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

ตาราง 11 ความคิดเห็นของมัคคุเทศก์เกี่ยวกับสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

มัคคุเทศก์	นักท่องเที่ยว	หน่วยงานภาครัฐ
1. ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างถูกต้อง ทำให้ถ่ายทอดความรู้แก่นักท่องเที่ยวแบบผิด ๆ	1. ขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการปฏิบัติตนเป็นนักท่องเที่ยวที่ดี	1. ไม่มีความจริงจังและจริงจังในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง
2. ให้บริการเชิงธุรกิจ โดยมุ่งหวังให้ลูกค้าเกิดความประทับใจเพื่อหวังเงินตอบแทน (Tip) จนลืมนำแนวทางการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน	2. ขาดจิตสำนึกในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว	2. การดำเนินการมีความล่าช้า เพราะขาดงบประมาณในการบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว
3. ต้องการความสะดวก โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมาในระยะยาว	3. คำนึงถึงความสุขสบาย ความสนุกสนานจากการเดินทางท่องเที่ยวโดยไม่คำนึงถึงการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว	3. ไม่มีการตรวจสอบสภาพความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว
4. ขาดความหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่	4. ไม่รักษาความสะอาดในแหล่งท่องเที่ยว มีการทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลลงในแหล่งท่องเที่ยว	4. มุ่งเน้นแต่การรณรงค์และประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว โดยขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว
5. ไม่ได้อธิบายการปฏิบัติตนในการเดินทางท่องเที่ยวอย่างถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว	5. ไม่เข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง	5. ขาดเจ้าหน้าที่ ทำให้ไม่มีความสม่ำเสมอในการปฏิบัติงาน ไม่มีแนวทางในการป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้น จึงมักจะแก้ไขต่อเมื่อเกิดปัญหาขึ้นแล้ว

จะเห็นได้ว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ คิดว่าปัจจัยทั้ง 3 ด้าน ล้วนแล้วแต่เป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันไป ซึ่งส่วนใหญ่มีความเห็นว่า นักท่องเที่ยว เป็นสาเหตุหลักที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจากขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว และยังมีปัจจัยอื่นๆ เช่น การบุกรุกพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยว ของชาวบ้าน เป็นต้น

นอกจากนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามยังมีความคิดเห็นว่าภาคส่วนต่างๆ ควรเข้ามา มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

ตาราง 12 บทบาทของภาคส่วน นักท่องเที่ยว และหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหา สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

ภาคส่วน	นักท่องเที่ยว	หน่วยงานภาครัฐ
1. อธิบายและให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวได้ทราบถึงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว	1. มีจิตสำนึกในการท่องเที่ยวไม่ทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลลงในแหล่งท่องเที่ยว	1. มีความจริงจังในการปฏิบัติงานเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวอย่างจริงจัง
2. สร้างจิตสำนึกในการท่องเที่ยวควบคู่กับจิตสำนึกในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว	2. ช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น ไม่ตัดไม้ทำลายป่า ไม่จับสัตว์น้ำในเขตห้ามจับ ไม่นำสัตว์ป่าไปขาย ไม่ทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูล เป็นต้น	2. ประสานความร่วมมือระหว่างประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยว ในการอนุรักษ์พื้นที่ฟู และป้องกันปัญหามลพิษในแหล่งท่องเที่ยว
3. ควรคำนึงถึงผลประโยชน์ในระยะยาว เพราะหากแหล่งท่องเที่ยวยังคงความอุดมสมบูรณ์ การท่องเที่ยวก็จะดำเนินต่อไป รายได้จากการนำเที่ยวก็จะยังคงมีอยู่ จึงควรให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวในการปฏิบัติตามกฎระเบียบต่างๆ อย่างเคร่งครัด พร้อมทั้งคอยแนะนำประชาสัมพันธ์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	3. ศึกษาและทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมแต่ละแห่ง ในระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว และเรียนรู้วิวัฒนาการของสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อจะได้ไม่เข้าไปซ้ำเติมแหล่งท่องเที่ยว	3. ควรชี้แจง ทำความเข้าใจแก่ผู้ทำหน้าที่นำเที่ยวและนักท่องเที่ยวให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องในการท่องเที่ยว รวมทั้งกวดขันการบังคับใช้กฎหมาย ระเบียบ กฎเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติตนอย่างถูกต้องในการท่องเที่ยว

ตาราง 12 (ต่อ)

มัคคุเทศก์	นักท่องเที่ยว	หน่วยงานภาครัฐ
4. พยายามศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวให้ครอบคลุมทุกด้าน เพื่อการนำเที่ยวที่ถูกต้องเหมาะสมไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมและนักท่องเที่ยว	4. มีความรับผิดชอบและเคารพกฎระเบียบของสถานที่ท่องเที่ยว โดยการปฏิบัติตามที่มัคคุเทศก์หรือเจ้าหน้าที่แนะนำอย่างเคร่งครัด	4. จัดเจ้าหน้าที่เข้าไปปฏิบัติงานดูแลแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ และคอยตักเตือนนักท่องเที่ยวและสถานประกอบการที่เข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ หรือประสานความร่วมมือกับสถานประกอบการในการสร้างจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว
5. ควรเข้ามามีส่วนร่วมหรือการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวร่วมกับชุมชนและหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่	5. ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	5. จัดงบประมาณในการปรับปรุงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สถานบริการนักท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและเพียงพอต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่

นอกจากนี้ มัคคุเทศก์ยังมีความคิดเห็นว่าทุกภาคส่วน (มัคคุเทศก์ นักท่องเที่ยว และหน่วยงานภาครัฐ) ต้องร่วมมือกันแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งสถานประกอบการต่างๆ ไม่ควรหวังผลกำไรมากเกินไป ควรจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ไม่นำเรือเข้าไปจอดใกล้แนวปะการัง เป็นต้น

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง บทบาทของมัคคุเทศก์กับการมีส่วนร่วมในการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของมัคคุเทศก์กับการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยว 2) เพื่อเสนอแนะข้อคิดเห็นและแนวทางที่มัคคุเทศก์มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยว โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ มัคคุเทศก์ที่ปฏิบัติงานอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล จำนวน 270 คน โดยเก็บข้อมูลได้จำนวน 21 □ คน คิดเป็นร้อยละ □0 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows (Statistical Product and Service Solutions) เพื่อหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มีระดับการศึกษาปริญญาตรี/เทียบเท่า มีรายได้จากการทำหน้าที่มัคคุเทศก์จำนวน 10,000-15,000 บาทต่อเดือน มีระยะเวลาในการประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ 1-5 ปี และส่วนใหญ่มีใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์ประเภทเฉพาะ (ทางทะเลชายฝั่ง) ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักในการประกอบอาชีพ โดยประกอบอาชีพมัคคุเทศก์เป็นอาชีพเสริมและไม่สังกัดสถานประกอบการใด ลักษณะการปฏิบัติงานในปัจจุบันจะเป็นการนำนักท่องเที่ยวชาวไทยเที่ยวในประเทศไทย โดยเป็นการนำเที่ยวแบบวันเดียว (One Day Trip)

1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของมัคคุเทศก์ต่อการมีส่วนร่วมในการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล

โดยภาพรวมพบว่าบทบาทของการมีส่วนร่วมในการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวของมัคคุเทศก์ในพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า บทบาทของมัคคุเทศก์ในการสร้างจิตสำนึกให้กับนักท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ส่วนบทบาทการร่วมมือกับชุมชนในการบริหารจัดการและดูแลทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง และบทบาทการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการบริหารจัดการและดูแลทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ อยู่ในระดับปานกลาง

1.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาต่าง ๆ และข้อเสนอแนะ

พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คิดว่าแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ที่น่าเที่ยวอยู่ในปัจจุบันมีความเปราะบางและเสี่ยงต่อการถูกทำลายมากที่สุด แยกเป็นจังหวัดตรังและจังหวัดสตูล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดตรัง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความเห็นว่ายหาดปากเมง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเปราะบางและเสี่ยงต่อการถูกทำลายมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 20.9 รองลงมา คือ เกาะกระดาน คิดเป็นร้อยละ 13.7 และถ้ำมรกต คิดเป็นร้อยละ 7.5 ตามลำดับ

แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดสตูล ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความเห็นว่ายน้ำตกวังสายทอง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเปราะบางและเสี่ยงต่อการถูกทำลายมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 20.9 รองลงมา คือ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะตะรุเตา คิดเป็นร้อยละ 19.9 และถ้ำภูผาเพชร คิดเป็นร้อยละ 12.0 ตามลำดับ

ส่วนแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเปราะบางทั้งในพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล ได้แก่ เกาะเชือก เกาะม้า และชายหาดปากบารา ตามลำดับ

นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คิดว่าแหล่งท่องเที่ยวที่สมควรได้รับการฟื้นฟูอย่างเร่งด่วน แยกเป็นจังหวัดตรังและจังหวัดสตูล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดตรัง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความเห็นว่ายหาดปากเมง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สมควรได้รับการฟื้นฟูอย่างเร่งด่วนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 53.3 รองลงมา คือ เกาะกระดาน คิดเป็นร้อยละ 13.3 ถ้ำมรกต คิดเป็นร้อยละ 14.3 และเกาะเชือก เกาะม้า คิดเป็นร้อยละ 3 ตามลำดับ

แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดสตูล ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความเห็นว่ายอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะตะรุเตา เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สมควรได้รับการฟื้นฟูอย่างเร่งด่วนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 47.5 รองลงมา คือ น้ำตกวังสายทอง คิดเป็นร้อยละ 30 ถ้ำภูผาเพชร คิดเป็นร้อยละ 21.7 และชายหาดปากบารา คิดเป็นร้อยละ 0.3 ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ โดยภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า มัคคุเทศก์ นักท่องเที่ยว และหน่วยงานภาครัฐ ควรร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว กล่าวคือ

มัคคุเทศก์ ในฐานะผู้ใกล้ชิดกับนักท่องเที่ยว ควรมีจิตสำนึกในการทำงานและคอยแนะนำนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากยิ่งขึ้น สร้างจิตสำนึกในการท่องเที่ยวควบคู่กับจิตสำนึกในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว อธิบายให้นักท่องเที่ยวได้ทราบถึงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและร่วมกันอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมัคคุเทศก์ควรศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับ

การท่องเที่ยวให้ครอบคลุมทุกด้าน เพื่อการนำเที่ยวที่ถูกต้องเหมาะสม ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมและนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยว ต้องช่วยกันดูแลแหล่งท่องเที่ยว โดยมีจิตสำนึกในการท่องเที่ยว ปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่อย่างเคร่งครัด ไม่ฝ่าฝืนและหยิบฉวยหรือทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งควรศึกษาและทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งในระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อจะได้ไม่เข้าไปซ้ำเติมแหล่งท่องเที่ยวและช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หน่วยงานภาครัฐ ในฐานะผู้ที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลการดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่มีการออกระเบียบ กฎหมาย ที่เคร่งครัด ในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อควบคุมนักท่องเที่ยวและผู้เดินทางเข้ามาในแหล่งท่องเที่ยว ที่สำคัญ คือ ต้องมีความจริงจังในการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ ก็เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวให้คงอยู่ในสภาพเดิมให้มากที่สุดนั่นเอง

2. อภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมบทบาทของมัคคุเทศก์กับการมีส่วนร่วมในการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า บทบาทของมัคคุเทศก์ในการสร้างจิตสำนึกให้กับนักท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ส่วนบทบาทการร่วมมือกับชุมชนในการบริหารจัดการและดูแลทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง และบทบาทการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการบริหารจัดการและดูแลทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ อยู่ในระดับปานกลาง ต่างกับงานวิจัยของพันธ์ทิพย์ อธิปัญจพงษ์ (2543: 5) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทของมัคคุเทศก์ในการส่งเสริมจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวอย่างอนุรักษ์ กรณีศึกษา สมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย ผลการศึกษาพบว่า มัคคุเทศก์มีบทบาทในการส่งเสริมจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวในระดับต่ำ โดยมีบทบาทด้านการให้ความรู้ การเป็นผู้นำหรือผู้กระตุ้นเพื่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างถูกต้องในการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปฏิบัติประจำ มีบทบาทในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดจิตสำนึกอยู่ในระดับปฏิบัติบางครั้ง การรับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างอนุรักษ์ อยู่ในระดับต่ำ จากการทดสอบความสัมพันธ์พบว่า บทบาทของมัคคุเทศก์ในการส่งเสริมจิตสำนึกในการท่องเที่ยวอย่างอนุรักษ์ขึ้นอยู่กับการรับทราบข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างอนุรักษ์ ปัญหาและอุปสรรคที่พบได้แก่ นักท่องเที่ยวขาดความสนใจและไม่เห็นความสำคัญ ประกอบกับมัคคุเทศก์ขาดความรู้และประสบการณ์ในการนำเที่ยวอย่างอนุรักษ์ ขาดทักษะในการจูงใจให้นักท่องเที่ยวเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวอย่างอนุรักษ์ และยังต่างกับงานวิจัยของจงรัก อินทยนต์ (2545:54) ที่ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยว กรณีศึกษาบ้านโป่งร้อน ตำบลใหม่พัฒนา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาพบว่า

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวในด้านการเสนอความคิด การวางแผน และการตัดสินใจ การปฏิบัติการ การแบ่งปันผลประโยชน์เกิดจากการดำเนินงาน โดยรวมอยู่ในระดับน้อย แนวทางที่เหมาะสมในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของประชาชน คือ การกำหนดมาตรฐานและการชี้วัดการประเมินในระดับบุคคล ชุมชน และสภาพแวดล้อม ทั้งนี้ เพื่อความเป็นระบบหรือมาตรฐานในการบริหารจัดการ การแบ่งบทบาทหน้าที่ การจัดสรรผลตอบแทนที่เหมาะสมและโปร่งใส ตรวจสอบได้ และเพื่ออนุรักษ์สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้อยู่อย่างยั่งยืนชั่วลูกชั่วหลาน แต่สอดคล้องกับงานวิจัยของหทัยรัตน์ วัฒนพฤกษ์ (2542: 0) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความรู้ความเข้าใจของมัคคุเทศก์เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการนำไปเผยแพร่แก่นักท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า ประสบการณ์การทำงานของมัคคุเทศก์มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่นักท่องเที่ยว และความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของมัคคุเทศก์มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ภราเดช พยัฆวิเชียร (อ้างใน รณกร ตีรกันนท์, 2544 : 1)** สะท้อนปัญหาผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันว่า เป็นผลจากการพัฒนาในมิติเชิงเศรษฐกิจเป็นหลัก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) มองว่าจะทำอะไรถึงจะลดการกระจุกตัวของ การท่องเที่ยวและลดการบริโภคของคนกลุ่มใหญ่ลง เนื่องจากในจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมด นักท่องเที่ยวไทยเป็นกลุ่มใหญ่มากที่สุด แต่ได้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจน้อย ขณะเดียวกัน ก็ก่อผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากที่สุด พร้อมกับยกตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่บางแห่งในช่วงเทศกาลหรือวันหยุด เพื่อลดการก่อผลกระทบ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยพยายามรณรงค์ให้มีการกระจายอำนาจไปสู่ชุมชน ให้คนในพื้นที่ทำหน้าที่ดูแลจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตน จัดสรรงบประมาณลงในพื้นที่บางแห่งและจัดให้มีการศึกษาผลกระทบหรือขีดจำกัดทางกายภาพและสังคมและหาแนวทางในการส่งเสริมให้ชุมชนมีการจัดการด้วยตนเอง นอกจากนี้ ภราเดช พยัฆวิเชียร ยังเสนอว่า การใช้โครงสร้างองค์กรที่มีอยู่ในปัจจุบันให้เกิดประโยชน์ น่าจะเป็นวิธีการที่เหมาะสม สิ่งที่ต้องทำต่อไปคือการสร้างกลไกการทำงานให้สามารถทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น มีการตรวจสอบและมีส่วนร่วมมากขึ้น พร้อมทั้งชี้ว่า ทรัพยากรที่เป็นวัตถุดิบทางการท่องเที่ยวมีอยู่จำกัดและมีความสำคัญด้านอื่น ๆ รอบตัวเรา เช่น ทรัพยากรป่าไม้ เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

จากการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมบทบาทของมัคคุเทศก์กับการมีส่วนร่วมในการรักษา สภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล อยู่ในระดับปานกลาง โดยมัคคุเทศก์ยังมีความคิดเห็นว่า

1. ควรมีการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ใส่ใจสภาพแวดล้อม
2. การจัดการด้านการท่องเที่ยวควรมีการวางแผนอย่างรอบคอบ และมีระบบการควบคุมตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด เพื่อไม่ให้เกิดผลเสียต่อสภาพแวดล้อมโดยรวม
3. ควรมีการกำหนดกฎ ระเบียบ และมาตรการในการควบคุมดูแลสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวอย่างชัดเจนและสามารถนำไปใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อควบคุมการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ
4. ปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล ล้วนแล้วแต่เป็นผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวโดยขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงควรมีการศึกษสาเหตุของปัญหาเหล่านี้อย่างจริงจังและรวดเร็ว เพื่อจะได้ป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างทันที่
5. การดูแลรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมโดยรวม ถือเป็นหน้าที่ที่ทุกคน ทุกฝ่าย ควรร่วมมือกันตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อมนุษย์ เพราะการมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีโดยเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวจะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติให้เข้ามาเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้น และที่สำคัญคนไทยก็สามารถท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สวยงามและสมบูรณ์เหมาะแก่การท่องเที่ยวด้วย

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารoundต่อไป

การศึกษารoundนี้ ทำให้ทราบปัญหาระหว่างการศึกษ จึงมีข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารoundต่อไป ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากมัคคุเทศก์ที่ปฏิบัติงานอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล ซึ่งเป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งของภาคใต้ นั้น ทำให้ยากต่อการรวบรวมแบบสอบถาม เนื่องจากมัคคุเทศก์ต่างปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่เกาะเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ต้องใช้เวลาในการรวบรวมข้อมูล ดังนั้น จึงควรเลือกวิธีการศึกษาที่เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อความสะดวกในการเก็บข้อมูล
2. การศึกษาบทบาทของมัคคุเทศก์ต่อการมีส่วนร่วมในการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยว ควรมีการศึกษาวิจัยเจาะลึกในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ถึงแนวทางที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวของมัคคุเทศก์ในพื้นที่ต่าง ๆ

บรรณานุกรม

กมล ส่งวัฒนา. 2552. เอกสารประกอบการศึกษาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม.

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
การใช้ SPSS เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล. (ออนไลน์) เข้าถึงจาก <http://www.watpon.com/spss>

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาและคณะ. 2547. เอกสารประกอบการสัมมนา “อุตสาหกรรม
การท่องเที่ยวไทยยุคใหม่ในเวทีโลก”

กรมการท่องเที่ยว. 2554. สถิติจำนวนนักท่องเที่ยว (ออนไลน์) เข้าถึงจาก

<http://www.tourism.go.th>

กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2540. สรุปปัญหาและการป้องกันแก้ไขผลกระทบ
ของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ.

ความสำคัญของสิ่งแวดล้อม (ออนไลน์) เข้าถึงจาก <http://www.dongjen.ac.th>

จรงค์ อินทยนต์. 2545. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยว กรณีศึกษา
บ้านโป่งร้อน ตำบลใหม่พัฒนา อำเภอกะฉะกา จังหวัดลำปาง. การค้นคว้าอิสระ
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ชูเกียรติ ลิสุวรรณ. 2544. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม
เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. ลำปาง : ชมรมคนรักสิ่งแวดล้อม.

แนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ออนไลน์) เข้าถึงจาก

<http://www.deqp.go.th>

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2541. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

..... 2542. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 1.
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พันธ์ทิพย์ อธิปัญญาพงษ์. 2543. บทบาทของมัคคุเทศก์ในการส่งเสริมจิตสำนึกของ
นักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวอย่างอนุรักษ์ : กรณีศึกษาสมาคมไทยท่องเที่ยว
เชิงอนุรักษ์และผจญภัย. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

ภราเดช พยัฆวิเชียร. 2539. “พัฒนาการท่องเที่ยวไทยในทิศทางยั่งยืน”. จุลสารการท่องเที่ยว.
(เดือนเมษายน – เดือนมิถุนายน 2539) : 4-7.

มหาวิทยาลัยศิลปากร. ม.ป.ป. รายงานสรุปภาพรวมการท่องเที่ยวประเทศไทยและ
กรณีศึกษาโครงการรักษาเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม
เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ.

- ยุพาพร รูปงาม. 2545. การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ ในการปฏิรูป
ระบบราชการ. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
รณกร ตริกันนท์. 2541. “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการพัฒนาป่าชุมชน”. จุลสารการท่องเที่ยว
17,2 (เมษายน-มิถุนายน 2541) :38-49.
- รุ่งทิพย์ ว่องปฏิบัติการ. 2544. “การท่องเที่ยวกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม”.
จุลสารการท่องเที่ยว. 20,1 (มกราคม - มีนาคม) : 23.
- วิไลลักษณ์ น้อยพยัคฆ์. 2542. “แนวโน้มและพยากรณ์การท่องเที่ยวโลก”. จุลสารการท่องเที่ยว.
ฉบับที่ 3 และ 18 (กรกฎาคม - กันยายน).
- วีระกิตติ์ หาญปริพรรณ์ และคณะ. 2551. รายงานการวิจัย “การมีส่วนร่วมของชุมชน
ในงานยุติธรรมชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนคลองจรเข้้อย ตำบลเกาะไร่
อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา” หลักสูตร นักบริหารระดับกลาง รุ่นที่ 7
กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2551.
- ศรัศิกิติ์ สุนทรไชย และคณะ. 2547. รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศและสิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศรีพร สมบุญธรรม. 2536. “การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน”. จุลสารการท่องเที่ยว
(เมษายน - มิถุนายน. 2535) : 25-30.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2549. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์กลาง สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว
กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2551. พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและ
มัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 15. 2550. ร่างแผนการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมระดับภาคใต้
พ.ศ. 2550-2554. สตูล.
- สุภาพร มากแจ้ง. 2534. หลัкмัคคุเทศก์. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- หทัยรัตน์ วัฒนพฤกษ์. 2542. ความรู้ความเข้าใจของมัคคุเทศก์เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
และการนำไปเผยแพร่แก่นักท่องเที่ยว. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรศิลปศาสตร-
มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (ออนไลน์) เข้าถึงจาก <http://www.ismed.or.th>
- อภิรมย์ พรหมจรรยา. 2544. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. วิทยานิพนธ์
หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

- อภิรดี ไชยเทพ. 2549. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตป่าอนุรักษ์ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง. การค้นคว้าอิสระ
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อาคม ใจแก้ว. 2551. วิธีวิทยาการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 4. สงขลา : สำนักพิมพ์ บริษัท แมกซ์มีเดีย วาย ทู เค เพรส จำกัด.
- อุษาวดี พลพิพัฒน์. 2545. “การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน : กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในประเทศไทย”. จุลสารการท่องเที่ยว 21,4 (ตุลาคม-ธันวาคม) : 38-48.
- อำพร วิริยโกศล และคณะ. 2548. รายงานการวิจัย : การประเมินศักยภาพและผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่ออุทยานแห่งชาติทางทะเล เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (รายงานส่วนที่ 1 : อุทยานแห่งชาติตะรุเตา จังหวัดสตูล). คณะวิทยาการจัดการ. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ภาคผนวก

แบบสอบถาม
(มัคคุเทศก์ในพื้นที่จังหวัดตรัง)

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาบทบาทของมัคคุเทศก์กับการมีส่วนร่วมในการรักษา สภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ

1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล

เพื่อศึกษาบทบาทของมัคคุเทศก์กับการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อม ด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล

โดยผู้ศึกษาได้แบ่งเนื้อหาในแบบสอบถามออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 บทบาทของมัคคุเทศก์ในการมีส่วนร่วมต่อการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาต่างๆ และข้อเสนอแนะ

ข้อมูลที่ท่านกรุณาตอบแบบสอบถามนี้ ไม่มีการระบุที่มาของผู้ตอบในแบบสอบถาม ผู้ศึกษา จะนำข้อมูลมาวิเคราะห์ผลในภาพรวม ดังนั้น การตอบแบบสอบถามครั้งนี้จึงไม่มีผลต่อการประกอบอาชีพ ของท่านแต่ประการใด ซึ่งผลการศึกษานี้ นอกจากจะเป็นประโยชน์ทางการศึกษาแล้ว ยังจะเป็นประโยชน์ โดยตรง ต่อการเสนอแนวความคิดของมัคคุเทศก์ เพื่อพัฒนาปรับปรุงมาตรฐานและเพิ่มการมีส่วนร่วม ในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวของมัคคุเทศก์ อีกทั้งยังจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องในการนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับความต้องการของมัคคุเทศก์และเพื่อพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติต่อไป

ผู้ศึกษาขอขอบคุณในความร่วมมือเป็นอย่างดีของท่าน มา ณ โอกาสนี้ และขอความอนุเคราะห์ท่าน กรุณาส่งแบบสอบถามคืนมาทางไปรษณีย์ ตามที่อยู่ดังนี้ สำนักงานทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ สาขาภาคใต้เขต 1 เลขที่ 7-15 อาคารไชยรงค์ ชั้น 5 ถนนจตุรทิศ 1 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110 หรือทางโทรสาร หมายเลข 0 74 3 0151 **ได้ตั้งแต่วันที่จนถึงวันที่ 25 มีนาคม 2554**

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง ในการตอบแบบสอบถาม ขอให้ท่านโปรดทำเครื่องหมาย ลงใน หน้าคำตอบที่ต้องการ หรือกรอกข้อความในช่องว่างที่กำหนดไว้

1 เพศ 1 ชาย 1 หญิง

อายุ

- 1 18-30 ปี   31-40 ปี
  3 41-50 ปี   4 51-60 ปี
  5 60 ปีขึ้นไป

3 ระดับการศึกษาสูงสุด

- 3 1 ไม่ได้รับการศึกษา 3 2 ประถมศึกษา
 3 3 มัธยมศึกษาตอนต้น 3 4 มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช./หรือเทียบเท่า
 3 5 อนุปริญญา/ปวส./หรือเทียบเท่า 3 6 ปริญญาตรี/เทียบเท่า
 3 7 อื่นๆ โปรดระบุ

4 รายได้จากการทำหน้าที่มัคคุเทศก์ (ต่อเดือน)

- 4 1 ต่ำกว่า 5,000 บาท
 4 2 5,000 – 10,000 บาท
 4 3 10,000 – 15,000 บาท
 4 4 15,000 – 0,000 บาท
 4 5 0,000 บาท ขึ้นไป

5 ระยะเวลาในประกอบอาชีพมัคคุเทศก์

- 5 1 น้อยกว่า 1 ปี
 5 2 1 – 5 ปี
 5 3 5 – 10 ปี
 5 4 10 ปี ขึ้นไป

6 ประเภทใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์

☐ 6.1 ทัวไป (ต่างประเทศ)	☐ 6.11 ทัวไป (ไทย)
☐ 6.3 เฉพาะ (ต่างประเทศ-เฉพาะพื้นที่)	☐ 6.4 เฉพาะ (ไทย-เฉพาะพื้นที่)
☐ 6.5 เฉพาะ (เดินป่า)	☐ 6.6 เฉพาะ (ศิลปวัฒนธรรม)
☐ 6.7 เฉพาะ (ทางทะเล)	☐ 6.8 เฉพาะ (ทางทะเลชายฝั่ง)
☐ 6.9 เฉพาะ (แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ)	☐ 6.10 เฉพาะ (วัฒนธรรมท้องถิ่น)

7 ภาษาหลักที่ใช้ในการประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 7.1 อังกฤษ	☐ 7.11 จีน (โปรดระบุ) [.....]
☐ 7.3 มลายู	☐ 7.4 ฝรั่งเศส
☐ 7.5 เยอรมัน	☐ 7.6 ญี่ปุ่น
☐ 7.7 อื่น ๆ (โปรดระบุ) [.....]	

8 การประกอบอาชีพมัคคุเทศก์

☐ 8.1 อาชีพหลัก	☐ 8.11 อาชีพเสริม
☐ 8.3 มีบัตรแต่ไม่เคยประกอบอาชีพมัคคุเทศก์	

9 ในการปฏิบัติหน้าที่มัคคุเทศก์ของท่าน

- สังกัด

โปรดระบุ ชื่อบริษัท/หจก./สถานประกอบการ [.....]

ตั้งอยู่ เลขที่ [.....] หมู่ที่ [.....] ถนน [.....] อำเภอ [.....]

จังหวัด [.....] รหัสไปรษณีย์ [.....] หมายเลขโทรศัพท์ [.....]

- ไม่สังกัดบริษัท/หจก./สถานประกอบการใด (เป็นมัคคุเทศก์อิสระ/Freelance)

10 ลักษณะการปฏิบัติงานในปัจจุบัน (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 10.1 ทัวرنำนักท่องเที่ยวชาวไทยออกไปเที่ยวต่างประเทศ (Outbound)
☐ 10.11 ทัวرنำนักท่องเที่ยวชาวไทยเที่ยวในประเทศไทย (Domestic)
☐ 10.3 ทัวرنำนักท่องเที่ยวต่างชาติเที่ยวในประเทศไทย (Inbound)

โดยนำเที่ยวประเภท (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 10.3.1 ทัวร์เมือง (City Tour)
☐ 10.3.11 ทัวร์หลายวันหลายจังหวัด (Tour Around)
☐ 10.3.3 ทัวร์วันเดียว (One Day trip)
☐ 10.3.4 ทัวร์ผจญภัย (Adventure Tour)
☐ 10.3.5 อื่น ๆ (โปรดระบุ) [.....]

ส่วนที่ 2 บทบาทของมัคคุเทศก์ในการมีส่วนร่วมต่อการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยว

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ในช่องที่เลือก

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยมาก
<p>ก. บทบาทของมัคคุเทศก์ในการสร้างจิตสำนึกให้กับนักท่องเที่ยว</p> <p>1 ☐ ในการนำเที่ยวของท่านได้มีการสอดแทรกความรู้เรื่องระบบนิเวศน์ธรรมชาติ นิเวศวิทยา และการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติแก่นักท่องเที่ยวในระดับใด</p> <p>☐ ท่านได้ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดจากการทำลายสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวมาก-น้อยเพียงใด</p> <p>3 ☐ ท่านได้ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมด้านการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวในระดับใด</p>					
<p>ข. บทบาทของมัคคุเทศก์ในการร่วมมือกับชุมชนในการบริหารจัดการและดูแลทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่</p> <p>1 ☐ ท่านได้เข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมของชุมชนด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ในระดับใด</p> <p>☐ ท่านได้ร่วมมือกับชุมชนในการผลักดันหรือกระตุ้นให้เกิดโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ในระดับใด</p> <p>3 ☐ ท่านได้ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ หรือมาตรการในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนในระดับใด</p>					
<p>ค. บทบาทของมัคคุเทศก์ในการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด, ททท. ในการบริหารจัดการและดูแลทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่</p> <p>1 ☐ ท่านได้ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการจัดกิจกรรมหรือโครงการด้านการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ในระดับใด</p> <p>☐ ท่านได้ร่วมเสนอปัญหาด้านการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแก่หน่วยงานภาครัฐในระดับใด</p> <p>3 ☐ ท่านได้เข้าร่วมอบรมโครงการหรือกิจกรรมที่หน่วยงานภาครัฐจัดขึ้นเพื่อให้ความรู้เรื่องระบบนิเวศน์ธรรมชาติ นิเวศวิทยา และการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวในระดับใด</p>					

**ง. โปรดยกตัวอย่างกิจกรรมหรือบทบาทของท่านเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการรักษาสภาพแวดล้อม
ด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่**

.....

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาต่างๆ และข้อเสนอแนะ (โปรดระบุเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา)
คำชี้แจง กรุณาตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง

1. ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวใดในพื้นที่ที่ท่านนำเที่ยวอยู่ในปัจจุบันมีความเปราะบางและเสี่ยงต่อการถูกทำลาย
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1 1 เกาะกระดาน

อย่างไร (โปรดอธิบาย) .....

.....

.....

1 2 ถ้ำมรกต

อย่างไร (โปรดอธิบาย) .....

.....

.....

1 3 หาดปากเมง

อย่างไร (โปรดอธิบาย) .....

.....

.....

1 4 อื่นๆ

อย่างไร (โปรดอธิบาย) .....

.....

.....

ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวใดในพื้นที่ที่ท่านนำเที่ยวอยู่ในปัจจุบันสมควรได้รับการฟื้นฟูอย่างเร่งด่วน

1 1 เกาะกระดาน

1 2 ถ้ำมรกต

1 3 หาดปากเมง

1 4 อื่นๆ .....

3 ท่านคิดว่าปัจจัยด้านมัคคุเทศก์ นักท่องเที่ยว และหน่วยงานภาครัฐ เป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหา
ด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวอย่างไรบ้าง

3.1 ปัจจัยด้านมัคคุเทศก์ (โปรดอธิบาย) [ ]

[ ]

3.2 ปัจจัยด้านนักท่องเที่ยว (โปรดอธิบาย) [ ]

[ ]

3.3 ปัจจัยด้านหน่วยงานภาครัฐ (โปรดอธิบาย) [ ]

[ ]

3.4 อื่น ๆ (โปรดอธิบาย) [ ]

[ ]

4 ท่านคิดว่าภาคส่วนดังต่อไปนี้ (มัคคุเทศก์ นักท่องเที่ยว และหน่วยงานภาครัฐ) ควรเข้ามามีบทบาท
ในการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวอย่างไรบ้าง (โปรดระบุเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา)

4.1 มัคคุเทศก์ (โปรดอธิบาย) [ ]

[ ]

[ ]

[ ]

4.2 นักท่องเที่ยว (โปรดอธิบาย) [ ]

[ ]

[ ]

[ ]

4.3 หน่วยงานภาครัฐ (โปรดอธิบาย) [ ]

[ ]

[ ]

[ ]

4.4 อื่น ๆ (โปรดอธิบาย) [ ]

[ ]

[ ]

[ ]

5 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

[ ]

[ ]

[ ]

*****

ขอขอบคุณที่กรุณาตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถาม
(มัคคุเทศก์ในพื้นที่จังหวัดสตูล)

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาบทบาทของมัคคุเทศก์กับการมีส่วนร่วมในการรักษา สภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ

1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล

เพื่อศึกษาบทบาทของมัคคุเทศก์กับการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อม ด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดตรังและสตูล

โดยผู้ศึกษาได้แบ่งเนื้อหาในแบบสอบถามออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 บทบาทของมัคคุเทศก์ในการมีส่วนร่วมต่อการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาต่างๆ และข้อเสนอแนะ

ข้อมูลที่ท่านกรุณาตอบแบบสอบถามนี้ ไม่มีการระบุที่มาของผู้ตอบในแบบสอบถาม ผู้ศึกษา จะนำข้อมูลมาวิเคราะห์ผลในภาพรวม ดังนั้น การตอบแบบสอบถามครั้งนี้จึงไม่มีผลต่อการประกอบอาชีพ ของท่านแต่ประการใด ซึ่งผลการศึกษานี้ นอกจากจะเป็นประโยชน์ทางการศึกษาแล้ว ยังจะเป็นประโยชน์ โดยตรง ต่อการเสนอแนวความคิดของมัคคุเทศก์ เพื่อพัฒนาปรับปรุงมาตรฐานและเพิ่มการมีส่วนร่วม ในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวของมัคคุเทศก์ อีกทั้งยังจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องในการนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับความต้องการของมัคคุเทศก์และเพื่อพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติต่อไป

ผู้ศึกษาขอขอบคุณในความร่วมมือเป็นอย่างดีของท่าน มา ณ โอกาสนี้ และขอความอนุเคราะห์ท่าน กรุณาส่งแบบสอบถามคืนมาทางไปรษณีย์ ตามที่อยู่ดังนี้ สำนักงานทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ สาขาภาคใต้เขต 1 เลขที่ 7-15 อาคารไชยรงค์ ชั้น 5 ถนนจตุรทิศ 1 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110 หรือทางโทรสาร หมายเลข 0 74 3 0151 **ได้ตั้งแต่วันที่จนถึงวันที่ 25 มีนาคม 2554**

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง ในการตอบแบบสอบถาม ขอให้ท่านโปรดทำเครื่องหมาย ลงใน หน้าคำตอบที่ต้องการ หรือกรอกข้อความในช่องว่างที่กำหนดไว้

1 เพศ 1 ชาย 1 หญิง

อายุ

- 1 18-30 ปี   31-40 ปี
  3 41-50 ปี   4 51-60 ปี
  5 60 ปีขึ้นไป

3 ระดับการศึกษาสูงสุด

- 3 1 ไม่ได้รับการศึกษา 3 2 ประถมศึกษา
 3 3 มัธยมศึกษาตอนต้น 3 4 มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช หรือเทียบเท่า
 3 5 อนุปริญญา/ปวส หรือเทียบเท่า 3 6 ปริญญาตรี/เทียบเท่า
 3 7 อื่นๆ โปรดระบุ

4 รายได้จากการทำหน้าที่มัคคุเทศก์ (ต่อเดือน)

- 4 1 ต่ำกว่า 5,000 บาท
 4 2 5,000 – 10,000 บาท
 4 3 10,000 – 15,000 บาท
 4 4 15,000 – 0,000 บาท
 4 5 0,000 บาท ขึ้นไป

5 ระยะเวลาในประกอบอาชีพมัคคุเทศก์

- 5 1 น้อยกว่า 1 ปี
 5 2 1 – 5 ปี
 5 3 5 – 10 ปี
 5 4 10 ปี ขึ้นไป

6 ประเภทใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์

☐ 6.1 ทัวไป (ต่างประเทศ)	☐ 6.11 ทัวไป (ไทย)
☐ 6.3 เฉพาะ (ต่างประเทศ-เฉพาะพื้นที่)	☐ 6.4 เฉพาะ (ไทย-เฉพาะพื้นที่)
☐ 6.5 เฉพาะ (เดินป่า)	☐ 6.6 เฉพาะ (ศิลปวัฒนธรรม)
☐ 6.7 เฉพาะ (ทางทะเล)	☐ 6.8 เฉพาะ (ทางทะเลชายฝั่ง)
☐ 6.9 เฉพาะ (แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ)	☐ 6.10 เฉพาะ (วัฒนธรรมท้องถิ่น)

7 ภาษาหลักที่ใช้ในการประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 7.1 อังกฤษ	☐ 7.11 จีน (โปรดระบุ) [ ]
☐ 7.3 มลายู	☐ 7.4 ฝรั่งเศส
☐ 7.5 เยอรมัน	☐ 7.6 ญี่ปุ่น
☐ 7.7 อื่น ๆ (โปรดระบุ) [ ]	

8 การประกอบอาชีพมัคคุเทศก์

☐ 8.1 อาชีพหลัก	☐ 8.11 อาชีพเสริม
☐ 8.3 มีบัตรแต่ไม่เคยประกอบอาชีพมัคคุเทศก์	

9 ในการปฏิบัติหน้าที่มัคคุเทศก์ของท่าน

- สังกัด

โปรดระบุ ชื่อบริษัท/หจก./สถานประกอบการ [ ]

ตั้งอยู่ เลขที่ [ ] หมู่ที่ [ ] ถนน [ ] อำเภอ [ ]

จังหวัด [ ] รหัสไปรษณีย์ [ ] หมายเลขโทรศัพท์ [ ]

- ไม่สังกัดบริษัท/หจก./สถานประกอบการใด (เป็นมัคคุเทศก์อิสระ/Freelance)

10 ลักษณะการปฏิบัติงานในปัจจุบัน (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 10.1 ทัวرنานักท่องเที่ยวชาวไทยออกไปเที่ยวต่างประเทศ (Outbound)
☐ 10.11 ทัวرنานักท่องเที่ยวชาวไทยเที่ยวในประเทศไทย (Domestic)
☐ 10.3 ทัวرنานักท่องเที่ยวต่างชาติเที่ยวในประเทศไทย (Inbound)

โดยนำเที่ยวประเภท (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 10.3.1 ทัวร์เมือง (City Tour)
☐ 10.3.11 ทัวร์หลายวันหลายจังหวัด (Tour Around)
☐ 10.3.3 ทัวร์วันเดียว (One Day trip)
☐ 10.3.4 ทัวร์ผจญภัย (Adventure Tour)
☐ 10.3.5 อื่น ๆ (โปรดระบุ) [ ]

ส่วนที่ 2 บทบาทของมัคคุเทศก์ในการมีส่วนร่วมต่อการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยว

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ในช่องที่เลือก

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยมาก
<p>ก. บทบาทของมัคคุเทศก์ในการสร้างจิตสำนึกให้กับนักท่องเที่ยว</p> <p>1 ☐ ในการนำเที่ยวของท่านได้มีการสอดแทรกความรู้เรื่องระบบนิเวศน์ธรรมชาติ นิเวศวิทยา และการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติแก่นักท่องเที่ยวในระดับใด</p> <p>☐ ท่านได้ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดจากการทำลายสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวมาก-น้อยเพียงใด</p> <p>3 ☐ ท่านได้ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมด้านการรักษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวในระดับใด</p>					
<p>ข. บทบาทของมัคคุเทศก์ในการร่วมมือกับชุมชนในการบริหารจัดการและดูแลทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่</p> <p>1 ☐ ท่านได้เข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมของชุมชนด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ในระดับใด</p> <p>☐ ท่านได้ร่วมมือกับชุมชนในการผลักดันหรือกระตุ้นให้เกิดโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ในระดับใด</p> <p>3 ☐ ท่านได้ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ หรือมาตรการในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนในระดับใด</p>					
<p>ค. บทบาทของมัคคุเทศก์ในการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด, ททท. ในการบริหารจัดการและดูแลทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่</p> <p>1 ☐ ท่านได้ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการจัดกิจกรรมหรือโครงการด้านการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ในระดับใด</p> <p>☐ ท่านได้ร่วมเสนอปัญหาด้านการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแก่หน่วยงานภาครัฐในระดับใด</p> <p>3 ☐ ท่านได้เข้าร่วมอบรมโครงการหรือกิจกรรมที่หน่วยงานภาครัฐจัดขึ้นเพื่อให้ความรู้เรื่องระบบนิเวศน์ธรรมชาติ นิเวศวิทยา และการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวในระดับใด</p>					

**ง. โปรดยกตัวอย่างกิจกรรมหรือบทบาทของท่านเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการรักษาสภาพแวดล้อม
ด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่**

.....

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาต่างๆ และข้อเสนอแนะ (โปรดระบุเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา)
คำชี้แจง กรุณาตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง

1. ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวใดในพื้นที่ที่ท่านนำเที่ยวอยู่ในปัจจุบันมีความเปราะบางและเสี่ยงต่อการถูกทำลาย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1 1 อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะตะรุเตา

อย่างไร (โปรดอธิบาย)

.....

.....

.....

1 2 ถ้ำภูผาเพชร

อย่างไร (โปรดอธิบาย)

.....

.....

.....

1 3 น้ำตกวังสายทอง

อย่างไร (โปรดอธิบาย)

.....

.....

.....

1 4 อื่นๆ

อย่างไร (โปรดอธิบาย)

.....

.....

.....

ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวใดในพื้นที่ที่ท่านนำเที่ยวอยู่ในปัจจุบันสมควรได้รับการฟื้นฟูอย่างเร่งด่วน

1 1 อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะตะรุเตา

1 2 ถ้ำภูผาเพชร

1 3 น้ำตกวังสายทอง

1 4 อื่นๆ

.....

3 ท่านคิดว่าปัจจัยด้านมัคคุเทศก์ นักท่องเที่ยว และหน่วยงานภาครัฐ เป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหา ด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวอย่างไรบ้าง

3.1 ปัจจัยด้านมัคคุเทศก์ (โปรดอธิบาย)

3.2 ปัจจัยด้านนักท่องเที่ยว (โปรดอธิบาย)

3.3 ปัจจัยด้านหน่วยงานภาครัฐ (โปรดอธิบาย)

3.4 อื่น ๆ (โปรดอธิบาย)

4 ท่านคิดว่าภาคส่วนดังต่อไปนี้ (มัคคุเทศก์ นักท่องเที่ยว และหน่วยงานภาครัฐ) ควรเข้ามามีบทบาท ในการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวอย่างไรบ้าง (โปรดระบุเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา)

4.1 มัคคุเทศก์ (โปรดอธิบาย)

4.2 นักท่องเที่ยว (โปรดอธิบาย)

4.3 หน่วยงานภาครัฐ (โปรดอธิบาย)

4.4 อื่น ๆ (โปรดอธิบาย)

5 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

*****

ขอขอบคุณที่กรุณาตอบแบบสอบถาม

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – สกุล

นางสาวจันทร์จิรา ศรีทวี

รหัสประจำตัวนักศึกษา

5210521509

วุฒิการศึกษา

วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี	2547

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

นักพัฒนาการท่องเที่ยว

สำนักงานทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ สาขาภาคใต้เขต 1

7-15 อาคารไชยรงค์ ถนนจตุรทิศ 1 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา